

doc. dr. sc. Kristian Turkalj*

DIGITALIZACIJA UPRAVNOSUDSKOG POSTUPKA KAO SREDSTVO OSIGURANJA PRAVA NA PRAVIČNO SUĐENJE

UDK: 35 : 004 (497.5)
342.722 (497.5)
DOI: 10.31141/zrpf.2024.61.153.383
Pregledni znanstveni rad
Primljeno: 7.2.2024.

Moderne tehnologije sve više ulaze u razne aspekte društvenog života pa tako i u samo upravno sudovanje. Cilj je ovoga rada utvrditi kako digitalizacija upravnog sudovanja utječe na poštovanje prava na pravično suđenje. U radu se najprije razmatraju različite faze razvoja upravnog sudovanja u Republici Hrvatskoj. Potom se ukazuje na neke posebnosti upravnog spora. U radu se daje prikaz pravnog okvira kojim je uređena elektronična komunikacija na upravnim sudovima. Analizira se utjecaj digitalizacije na pojedine elemente prava na pošteno suđenje. Slijedom provedene analize, zaključuje se da digitalizacija pravosuđa ima učinak praktički na sve elemente prava na pošteno suđenje. Nadamo se da će ovaj rad doprinijeti boljem razumijevanju važnosti digitalizacije pravosuđa u hrvatskoj javnosti, ali i eventualnom poboljšavanju nekih zakonskih rješenja.

Ključne riječi: *Pravo na pošteno suđenje, e-komunikacija, suđenje u razumnom roku, nepristranost pravosuđa, pristup sudskom spisu na daljinu*

1. UVOD

Svako se pravo može učinkovito uživati samo ako osobe imaju mogućnost zahtijevati ga i zaštititi pravnim sredstvima. Ovo je važan element u održavanju vladavine prava.¹ Članak 6. Europske konvencije o ljudskim pravima (EKLP) daje jamstva za zaštitu prava na pravično suđenje, navodeći da „svatko ima pravo na pravično i javno suđenje u razumnom roku”. Sličnu odredbu sadrži i članak 47. Povelje Europske unije o temeljnim pravima.² Europski sud za ljudska prava (ESLJP) svojom je sudskom praksom tumačio pravo na pošteno suđenje te je

* Hrvatsko katoličko sveučilište, Ilica 242, 10000, Zagreb, Hrvatska, kristian.turkalj@unicath.hr, ORCID ID: orcid.org/0000-0002-7998-6874

¹ Vidi: Francioni, F., ed. *Access to Justice as a Human Right*, Oxford, Oxford University Press, 2007.; Gardner Geyh, C., *The Dimensions of Judicial Impartiality*, Florida Law Review, sv. 65, br. 2., 2013., str. 6; Kirsienė, J.; Amilevicius, D.; Stankeviciute, D., *Digital Transformation of Legal Services and Access to Justice: Challenges and Possibilities*, Baltic Journal of Law and Politics, sv. 15, br. 1, 2022., str. 150. Vidi također: Bass, J.; Bogart, W. A. And Zemans, H., eds. *Access to Justice for a New Century – The Way Forward*, Toronto, Law Society of Upper Canada, 2005.

² Vidi: čl. 47. st. 2, Povelje Europske unije o temeljnim pravima, Službeni list Europske unije, C 202/389, 2016., str. 403 (dalje u tekstu Povelja EU o temeljnim pravima).

razradio elemente koji čine pošteno suđenje, a nisu izrijekom navedeni u samom tekstu Konvencije. Elementi prava na pošteno suđenje jesu pravičnost suđenja, pravo na javnu raspravu i suđenje u razumnom roku, razmatranje slučaja od strane suda ustanovljenog zakonom, neovisnost i nepristranost suda, pravo na pristup sudu, načelo jednakosti oružja, pravo na prisutnost suđenju i pravo na usmeno saslušanje, pravo na odvjetnika itd.³

Upravnosudski postupak ima specifičnosti u odnosu na ostale sudske postupke, o kojima valja voditi računa kada je u pitanju poštovanje prava na pošteno suđenje. U tom kontekstu postavlja se pitanje može li upotreba digitalizacije upravnog sudskog postupka biti alat za poboljšanje provođenja poštenog suđenja u upravnim stvarima? Važan korak u pravom smjeru učinjen je 2021. izmjenama Zakona o općem upravnom postupku i Zakona o upravnim sporovima (ZUS), kao i niza podzakonskih propisa.⁴

Cilj ovog rada jest analizirati kako bi se digitalizacija mogla češće koristiti u upravnosudskim postupcima, a sve u cilju ubrzanja ovih postupaka, lakšeg pristupa sudskim predmetima i smanjenja troškova za stranke koje u njima sudjeluju. Također, cilj je predložiti relevantan zakonski okvir za digitalizaciju upravnog sudstva kako bi se upravni sporovi vodili nepristrano, učinkovito i transparentno te na taj način pridonijeli poštovanju prava na pravično suđenje. Dakle, pokušat će se odgovoriti u kojoj mjeri digitalizacija pravosuđa može unaprijediti stanje u pogledu nekih ključnih problema u funkcioniranju pravosuđa.⁵ Kako bi se odgovorilo na postavljene ciljeve, u nastavku će se prikazati razvoj upravnog sudovanja u Hrvatskoj (poglavlje II.), potom posebnosti upravnog spora u odnosu na ostale sudske postupke (poglavlje III.) te pravni okvir za elektroničku komunikaciju u upravnosudskim postupcima (poglavlje IV.). Potom se objašnjavaju učinci digitalizacije na poštovanje prava na pravično suđenje i to na suđenje u razumnom roku (poglavlje VI.), transparentnost i pristup sudskim spisima (poglavlje VII.) te na nepristranost suda u upravnim stvarima (poglavlje VIII.).

2. RAZVOJ UPRAVNOG SUDOVANJA U RH

Razvoj upravnog sudovanja u Hrvatskoj ima dugu tradiciju; svoje korijene vuče još iz pravne regulacije upravnog sudovanja u Austro-Ugarskoj. Premda je

³ Bodul, Grbić i Bartulović ističu da „tumačeći konvencijske odredbe, ESLJP preispituje i utvrđuje postojeće te stvara nove temeljne pravne standarde. Vidi: Bodul, D.; Grbić, S.; Bartulović, Z., *Pravo na pošteno suđenje i E-pravosuđe: sistemska greška ili korak naprijed u zaštiti prava?*, Harmonius: Journal of Legal and Social Studies in South East Europe 2021, 2021., str. 19. Više o elementima prava na pošteno suđenje te utjecaju e-pravosuđa na ostvarivanje tog prava, vidi također u: Maika, M., *The Implementation of E-Justice within the Framework of the Right to a Fair Trial in Ukraine: Problems and Prospects*, Access to Justice in Eastern Europe, 2022, br. 3, 2022., str. 252-255.

⁴ Relevantne izmjene vidi u: Zakona o općem upravnom postupku, 110/21 (dalje u tekstu ZUP) i Zakon o upravnim sporovima, Narodne novine, broj: 110/21 (dalje u tekstu ZUS).

⁵ Vidi: Cvrčić Drljević, R., *Suci i odvjetnici – odgovornost za stanje u pravosuđu*, Pravo i porezi – 10. 2007., str. 96.

prostor Hrvatske prolazio kroz različite državne zajednice, pravna prošlost pokazuje relativno visok stupanj kontinuiteta pravnog reguliranja mnogobrojnih pitanja upravnog sudovanja.⁶ Važne promjene u upravnosudskom postupku dogodile su se donošenjem novog ZUS-a 2010. godine.⁷ Promjene su zahvatile predmet upravnog spora, napuštanje jednostupanjskog upravnog sudovanja, propisivanje obvezatnosti utvrđivanja činjenica i vođenja usmene rasprave te širenje mogućnosti za donošenje reformacijskih odluka u upravnom sporu.⁸ Promijenjena je organizacija sudske mreže na način da je jednostupanjsko upravno sudovanje zamijenjeno dvostupanjskim ustrojem upravnoga sudstva.⁹ Nadalje, do ovih zakonskih izmjena Upravni je sud samo iznimno mogao sam utvrđivati činjenično stanje, dok je, u pravilu, činjenično stanje utvrđivao temeljem stanja spisa iz upravnog postupka. Dominantno kasacijske ovlasti upravnog suda proširene su i na obvezno meritorno rješavanje uprave stvari.¹⁰ Time je u hrvatskom pravnom sustavu bitno promijenjena pravna regulacija upravnog spora. Slažemo se s Đerđom i Pičuljanom da navedena promjena predstavlja pravni diskontinuitet u odnosu prema dotadašnjem upravnosudskom nadzoru uprave.¹¹

Osim promjene zakonodavnog okvira, postupno se provodila i konsolidacija efikasnosti upravnog sudovanja te kadrovsko jačanje upravnog sudovanja. Naime, upravno je sudovanje godinama bilo suočeno s velikim brojem neriješenih predmeta. Tako su, primjerice, na kraju 2011. godine ostala 32.452 neriješena predmeta.¹² Desetak godina kasnije ukupan broj neriješenih predmeta na upravnim sudovima značajno se smanjio, te je na kraju 2021. godine iznosio 8305.¹³ Navedeno je rezultat i značajnog povećanja broja upravnih sudaca i sudskih savjetnika na upravnim sudovima.¹⁴

Paralelno s reformom upravnog sudovanja, odvijala se i reforma javne uprave. Reforma javne uprave imala je „tri značajnije faze reformi, i to fazu utemeljenja, konsolidacije te europeizacije, pri čemu je, od svih navedenih faza, faza europeizacije daleko najvažnija faza reforme hrvatske javne uprave. Naime, u fazi europeizacije

⁶ Medvedović, D., *Razvoj upravnog sudovanja u Hrvatskoj*, u: Koprić, I., *Europeizacija upravnog sudovanja u Hrvatskoj*, Institut za javnu upravu, Zagreb 2014., str. 90-91. Vidi također: Đanić Čeko, A., *Razvoj pravne zaštite građana putem žalbe u upravnom sporu u Hrvatskoj*, Croatian and Comparative Public Administration, sv. 21, br. 3, 2021., str. 489-528.

⁷ Vidi: ZUS, Narodne novine, broj: 110/21.

⁸ Više o tome vidi: Đerđa, D.; Pičuljan, Z., *Nastanak i temelji instituti novog Zakona o upravnim sporovima, Europeizacija upravnog sudovanja u Hrvatskoj*, Institut za javnu upravu, Zagreb 2014., str. 93-120.

⁹ Ustanovljeni su prvostupanjski upravni sudovi u Zagrebu, Splitu, Rijeci i Osijeku te Visoki upravni sud. Vidi: ZUS, Narodne novine, broj: 20/10, 143/12, 152/14, 94/16, 29/17, 110/21., te Zakon o izmjenama Zakona o sudovima, Narodne novine, broj 130/11 (dalje u tekstu ZoS).

¹⁰ Vidi: čl. 58. st. 1. ZUS-a, *op. cit.*, bilj. 6.

¹¹ Vidi: Đerđa, Pičuljan, *op. cit.*, str. 94.

¹² Vidi: Godišnje izvješće predsjednika Vrhovnog suda o stanju sudbene vlasti za 2013. godinu, listopad 2014., str. 62-65.

¹³ Vidi: Godišnje izvješće predsjednika Vrhovnog suda o stanju sudbene vlasti za 2021. godinu, travanj 2022., str. 80-82.

¹⁴ Vidi: Godišnje izvješće predsjednika Vrhovnog suda o stanju sudbene vlasti za sve godine od 2013. do 2021. na web-adresi: <https://www.vsrh.hr/izvjescja-o-stanju-sudbene-vlasti.aspx>

započelo je usvajanje europskih upravnih standarda, osobito jačanje transparentnosti i borbe protiv korupcije. Potonja faza podrazumijevala je i maksimalno iskorištavanje mogućnosti interneta i informacijsko-komunikacijskih tehnologija te samim time i olakšani pristup građana javnoj upravi i njezinim servisima/uslugama¹⁵.

Konačno, proces digitalizacije hrvatskog pravosuđa započeo je 1999. godine uvođenjem prvih informacijskih alata na Upravnom sudu RH. Nastavljen je 2021. uvođenjem e-spisa na upravne sudove čime je omogućeno statističko i analitičko praćenje rada sudbene vlasti te praćenje kretanja predmeta na sudu. Posebno je važna značajka sustava eSpis automatska i nasumična dodjela predmeta. Ta je funkcionalnost iznimno važna jer je europski standard u osiguravanju nepristranosti i neovisnosti rada sudova, odnosno suđenja.¹⁶ Sljedeći korak u digitalizaciji pravosuđa bio je usmjeren na interoperabilnost različitih informacijskih sustava, te na stvaranje potpuno digitalnog spisa i digitalne arhive. Za potpuno digitalni spis bilo je potrebno stvoriti pretpostavke da se svi dokumenti koji se šalju sudu također šalju u digitalnom obliku.¹⁷ S tim je ciljevima 2017. osmišljen projekt e-komunikacije. E-komunikacija uvedena je u upravne sudove 2022. godine.¹⁸ Projekt e-komunikacije uspostavio je siguran i brz način komuniciranja između suda i njegovih korisnika (građana, odvjetnika, javnih bilježnika itd.).¹⁹ Proces uključivanja svih korisnika u sustav još uvijek nije završen. To se posebice odnosi na sva upravna tijela koja još uvijek nemaju uspostavljenu e-komunikaciju s upravnim sudovima.

Tehnološki razvoj društava odvija se sve većom brzinom, tako da dosadašnji uspjesi u digitalizaciji pravosuđa već sada nameću nove izazove i nove aktivnosti u reformi pravosuđa. Digitalizacija pravosuđa stvorit će pretpostavke za korištenje **umjetne inteligencije** u pravosuđu. Umjetna inteligencija teoretski može imati značajnu ulogu u pravnoj domeni jer može smanjiti težak i suvišan posao za pravne stručnjake, a također može pružiti pouzdane informacije o pravnoj situaciji onima koji nisu upoznati s pravom, služeći kao pristupačan oblik pravne pomoći.²⁰ Umjetna inteligencija mogla bi olakšati pretraživanje relevantne sudske prakse,

¹⁵ Vidi: Đanić Čeko, A.; Guštin, M. *Digitalizacija hrvatske javne uprave s posebnim osvrtom na sustav socijalne skrbi*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu 59, br. 4, 2022., str. 793.

¹⁶ Vidi: Ljubanović, B.; Britvić Vetma, B., *Sustav eSpis u funkciji efikasnog djelovanja upravnih i sudskih tijela*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol 41, br. 1, str. 317.

¹⁷ Više vidi: Aras Kramar, S., *Novine u parničnom prvostupanjskom postupku iz 2022. godine*, Pravo i porezi, broj. 10/2022, str. 43-50.

¹⁸ Vidi: Bodul, D.; Nakić, J., *Postojeće mogućnosti digitalizacije građanskog pravosuđenja – adekvatan odgovor u vrijeme krize?*, Informator 6625, 2020.; Aras Kramar, S., *Novine u elektroničkoj komunikaciji u parničnom postupku*, Pravo i porezi – 9/2022, str. 30.

¹⁹ Više o elektroničkoj dostavi vidi u: Vojković, L., *Dostava u parničnom postupku*, Informator, br. 6776, 2023., str. 3.

²⁰ Vidi: Kirsiene, Amilevicius, Stankeviciute, *op. cit.*, str. 152-153. Vidi također: Ashley, K. D., *Artificial Intelligence and Legal Analytics: New Tools for Law Practice in the Digital Age*, Cambridge, Cambridge University Press, 2017.

dovesti do podizanja predvidljivosti ishoda sudskih postupaka, ali i do pomoći u pisanju podnesaka i sudskih odluka.²¹

3. POSEBNOSTI UPRAVNOG SPORA I NJIHOV UTJECAJ NA POŠTOVANJE PRAVA NA SUĐENJE U RAZUMNOM ROKU

Upravno sudovanje ima određene **specifičnosti** u odnosu na ostale sudske postupke, koje imaju izravan utjecaj na poštovanje prava na pravično suđenje. Navedene specifičnosti mogu imati za posljedicu dugotrajnost upravnosudskih sporova, te određenu neizvjesnost u odnosu na konačno meritorno odlučivanje o pravima i interesima građana. Sporost u postupcima i odgađanje u primjeni materijalne norme predstavlja negaciju pravednosti i, u stvari, posebnu vrstu nezakonitosti,²² ali ujedno i povredu temeljnih ljudskih prava.

U **upravnom postupku** upravno tijelo ima obvezu riješiti upravnu stvar donošenjem upravnog akta (rješenja). Upravnom stvari smatra se svaka stvar u kojoj javnopravno tijelo u upravnom postupku rješava o pravima, obvezama ili pravnim interesima fizičke ili pravne osobe ili drugih stranaka neposredno primjenjujući zakone, druge propise i opće akte kojima se uređuje odgovarajuće upravno područje.²³ U upravnim stvarima često se donose odluke koje mogu imati značajne posljedice za stranke, pa je važno da se postupci dovršavaju u razumnom roku kako bi se izbjegla nepotrebna odugovlačenja. Zbog specifičnog monopolnog položaja uprave prijeti stalna opasnost da ona svoj položaj zloupotrijebi, bilo nezakonitim uskraćivanjem zahtjeva građana, bilo odugovlačenjem odnosno nerješavanjem zahtjeva. U ovom drugom slučaju radi se o poznatom problemu šutnje administracije.²⁴ Umjesto da upravno tijelo izrijeком donese pozitivno ili negativno rješenje, ono šuti i time stvara neizvjesnu pravnu situaciju za stranku.²⁵

U slučaju osporavanja upravnog akta pred upravnim sudom zadaća je suda da u upravnom sporu utvrdi je li upravno tijelo u upravnoj stvari donijelo zakonito

²¹ Više o korištenju umjetne inteligencije u pravosuđu vidi u: Fotios Spyropoulos, F.; Androulaki, E., *Aspects of Artificial Intelligence on E-Justice and Personal Data Limitations*, Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues 26, br. 3, 2023., str. 1-8; Schmitz, A. J., *Expanding Access to Remedies through E-Court Initiatives*, Buffalo Law Review 67, no. 1, 2019., str. 146-154.

²² Šikić, M., *Pitanja uređenja i primjene pravne zaštite od šutnje uprave u Republici Hrvatskoj*, Zbornik Pravnog Fakulteta Sveučilišta u Rijeci 29, br. 1, 2008., str. 491.

²³ Vidi: Članak 2. st. 1. ZUP-a, NN 47/09, 110/21.

²⁴ Više o šutnji administracije vidi u: Šikić, *op. cit.*, str. 491-521.

²⁵ Vidi: Omejec, J.; Banić, S., *Diferencijacija propisa i općih akata u budućoj praksi Ustavnog suda i Upravnog suda u povodu Zakona o upravnim sporovima (2010.)*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu 49, br. 2, 2012., 132.

rješenje.²⁶ Zakonom o upravnim sporovima (ZUS) definira se cilj upravnog spora,²⁷ a cilj „upravnog spora danas nije samo postići da javnopravna tijela poštuju objektivno pravo već da se i pojedinci zaštite od uprave“.²⁸ Načelo sudske zaštite štiti pojedinca kojem su prava povrijeđena te preventivno sprečava prekoračenje ovlasti izvršne i upravne vlasti na štetu građana. Upravno sudovanje nerijetko se svodi na upravni spor, kao nadzornu djelatnost sudova pri ocjeni postupaju li tijela državne uprave u skladu s pravnim normama, premda se ta dva pojma sasvim ne preklapaju. Međutim, može se ustvrditi kako je upravni spor najznačajniji vid sudskog nadzora zakonitosti upravnog akta te upravo o ispravnom ustroju ovoga pravnog instituta uvelike ovisi učinkovitost sudskog nadzora nad djelatnošću uprave u svakoj državi. Konačno, učinkoviti rad upravnih sudova uvelike pridonosi i transparentnosti rada uprave, predstavlja važnu ulogu u borbi protiv korupcije te je osnovna poluga u ustroju zakonite, učinkovite i moderne uprave.²⁹

Posebnost koja utječe na efikasnost upravnog sudovanja odnosi se na kretanje spisa koje se ne odvija samo unutar sudbenog sustava. U upravnim stvarima spis se prvo dostavlja sudu od strane upravnih tijela, a samo u slučaju žalbe na presudu dostavlja se na viši sud.³⁰ Sporo kolanje spisa između uprave i sudova, te između sudova različite instance doprinosi dugotrajnosti postupka i povredi prava na suđenje u razumnom roku. Sa sličnim se problemima susretala i Češka koja je 2009. uvela elektroničko prosljeđivanje podataka uvođenjem mailboxa za takvu vrstu podataka te uvođenjem novog sustava uručivanja dokumenata.³¹ Pretpostavka elektroničke komunikacije jest digitalizacija spisa u svim upravnim postupcima.

Konačno, kada tužitelj uspije u upravnom sporu, to još uvijek ne znači da je ostvario svoja prava i interese. Pred njime je još **proces izvršenja presude upravnog suda**. Specifičnosti sudskih odluka donesenih u upravnom sporu ogledaju se u činjenici da su često upravna tijela dužna usvojiti neki akt kojim uređuju prava i obveze osobe povodom presude upravnog suda, zatim u posebnom položaju tuženika u pravnome sustavu i njegovim monopolnim ovlastima u poduzimanju određenih pravnih radnji i sl. Sudska funkcija upravnih sudova **u nadzoru nad upravnom djelatnošću** sastoji se u poništenju nezakonite odluke, a javnopravno bi tijelo potom trebalo, sukladno obrazloženju presude, donijeti zakonitu odluku i pri tome izbjeći

²⁶ Vidi: Britvić Vetma, B.; Pičuljan, N., *Pravno uređenje i glavna obilježja upravnog postupka u Republici Hrvatskoj*, Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku, 3-4, 2016., str. 39. Više o specifičnostima upravnog spora vidi u: Jurić-Knežević, D., *Objektivni upravni spor – pregled na praksu Visokog upravnog suda*, Pravo i porezi, br. 11, 2016., str. 45-48. 2016., 45-48. Vidi također: Loje, G., *Upravno sudovanje i upravni spor*, Pravo i porezi, br. 11/16, 2016., str. 58-60.

²⁷ Vidi: članak 2. st. ZUS-a, op. cit., bilj. 6. Više o predmetu upravnog spora vidi u: Đerđa, D., *Upravni spor u Hrvatskoj: sadašnje stanje i pravci reforme*, Zbornik pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 29 (1), 2008., str. 8-12.

²⁸ Vidi: Jažić, I., *Utjecaj europskih standarda na upravni spor u Republici Hrvatskoj*, magistrarski rad, 2022., str. 7.

²⁹ Vidi: Đerđa, D., *Neka rješenja novog uređenja upravnog spora u Hrvatskoj*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 47. 1/2010., str. 65-66.

³⁰ Uz odgovor na tužbu tuženik je dužan sudu dostaviti sve spise koji se odnose na predmet spora. Vidi: Članak 32. stav st. 4. ZUS-a, op. cit., bilj. 6.

³¹ Bodul, Grbić i Bartulović, *op. cit.*, str. 21.

ponavljanje počinjene pogreške. Slijedom toga, presuda donesena u upravnom sporu nije uvijek izravan izvor priznavanja prava ili nametanja obveza nekoj osobi, jer ona takvo pravo stječe tek donošenjem akta od nadležnog javnopravnoga tijela.³² Đerđa ističe da se problem učinkovitoga izvršenja upravnosudskih presuda javlja i u hrvatskome pravu. U upravnosudskoj praksi zamijećeni su slučajevi u kojima javnopravna tijela, kao tuženici u upravnim sporovima, ne postupaju sukladno presudama upravnih sudova. Unatoč imperativu koji proizlazi iz izvršne presude upravnoga suda, neka tijela uopće ne donose pojedinačne odluke koje su prema zakonskim odredbama i u skladu s presudom suda obvezna donijeti, dok druga, ako u ponovljenome upravnom postupku i donesu novu pojedinačnu odluku, njezinim sadržajem odstupaju od pravnog shvaćanja suda sadržanoga u presudi.³³ **Odbijanje upravnih tijela da izvrše sudsku presudu**, postupanje protivno presudi i odugovlačenje s postupkom izvršenja, povreda je čl. 6 Konvencije.³⁴

Položaj upravnog suca u određenoj je mjeri specifičan u odnosu na suca iz građanskopravnog područja. U građanskoj parnici sudac rješava spor između dvije fizičke i/ili pravne osobe, dok je u pravnom sporu s jedne strane upravna vlast, a s druge strane pojedinac. Izvršavanje upravnih i upravnosudskih odluka upravnog suca stavlja u središte odnosa između javnih vlasti i građana, a time i u središte stalnog preispitivanja je li građanin zaštićen od nasrtaja javnih vlasti.³⁵

Kvaliteta odluka upravnoga suda može se mjeriti prema kriteriju brzine.³⁶ Pravo na suđenje u razumnom roku jest pravo na brzu, ali istovremeno i „pravičnu“ pravdu.³⁷ Pravosudna aktivnost treba se voditi načelom ekonomičnosti u postupcima pred sudovima, što se očituje kao postulat kvalitete sudske zaštite.³⁸ Stoga je sud dužan nastojati da se postupak provede bez odugovlačenja i sa što manje troškova. Istovjetno pravilo vrijedi i u upravnim stvarima.³⁹ Sudska zaštita u upravnim stvarima u pravilu je uvjetovana **obvezatnim provođenjem žalbenog postupka pred upravnim tijelom**. Ovo je važna specifičnost upravnosudske zaštite u odnosu na ostale postupke, budući da obveza prethodnog vođenja žalbenog postupka izravno utječe i na suđenje u razumnom roku. U upravnim je stvarima početak računanja proteka vremena za suđenje u razumnom roku određen trenutkom

³² Đerđa, *op. cit.*, 2015., str. 137.

³³ Vidi: Đerđa, D., *Izvršenje upravnosudskih odluka u Hrvatskom i usporednom pravu*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, sv. 52, br. 1., 2015., str. 132.

³⁴ Jurić-Knežević, D., *Obveznost i izvršenje upravnosudskih presuda*, Pravo i porezi, br. 9, 2019., str. 16.

³⁵ Britvić Vetma, B.; Ljubanović, B., *Suradnja između nacionalnih upravnih sudova, Suda Europske unije i Europskog suda za zaštitu ljudskih prava u izvršavanju upravnosudskih odluka nakon Lisabonskog ugovora*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, sv. 52, br. 2, 2015., str. 445.

³⁶ Vidi: Britvić Vetma, B., *Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava (članak 6) i Zakon o upravnim sporovima*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 49 (2), 2012., str. 409.

³⁷ Vidi: Radolović, A., *Zaštita prava na suđenje u razumnom roku – realna mogućnost, (pre)skupa avantura ili utopija?*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, br. 1, 2008., str. 282.

³⁸ Vidi: Omejec, *op. cit.*, str. 131.

³⁹ Članak 10. ZUP-a definira načelo učinkovitosti i ekonomičnosti. Vidi: čl. 10. ZUP-a, *op. cit.*, bilj. 20. Vidi također: Omejec, *op. cit.*, str. 131.

nastanka spora. Prema ustaljenoj sudskoj praksi ESLJP-a, spor u upravnim stvarima nastaje trenutkom ulaganja žalbe na upravni akt upravnog tijela.⁴⁰

4. PRAVNI OKVIR KOJIM JE UREĐENA ELEKTRONSKA KOMUNIKACIJA U UPRAVNOM SUDOVANJU

Za funkcioniranje pravosudnog sustava, ali i javne uprave, od osobite je važnosti sve dosad ostvareno u digitalizaciji javne uprave i upravnog sudovanja. Pravne pretpostavke za digitalizaciju državne uprave postavljene su 2014. kada je pokrenut sustav e-Građani. Od tada se taj sustav stalno nadograđivao i on sadrži niz digitalnih usluga koje građanima omogućuju elektroničku komunikaciju s upravom.⁴¹ Značaj digitalnih sustava očituje se u brzini postupanja sudova i tijela javne uprave, a otvara se i mogućnost primjene digitalnog one-stop-shopa koji omogućava korištenje usluga javne uprave na jednom (virtualnom) mjestu. Korištenjem suvremenih tehnologija u javnoj upravi postiže se znatno viši stupanj učinkovitosti, transparentnosti, ali i viši stupanj odgovornosti u radu. Građanima se daje mogućnost pristupa informacijama i uslugama uz značajnu uštedu vremena.

Pravni okvir za elektroničko poslovanje sastoji se od niza zakonskih i podzakonskih propisa. Dio propisa čine zakoni kojima se stvaraju opći uvjeti za digitalizaciju hrvatskog društva u cjelini, dok su drugi specifično vezani uz upravni i upravnosudski postupak. U prvu grupu propisa ulazi Zakon o elektroničkom potpisu iz 2002. godine⁴² koji uređuje valjanost i pravne učinke korištenja elektroničkih potpisa kao nezaobilaznih sredstava za osiguravanje pouzdanosti u elektroničkom komuniciranju.⁴³ Da bi javna uprava uopće mogla funkcionirati u virtualnom okruženju, bilo je potrebno donošenje Zakona o državnoj informacijskoj infrastrukturi iz 2014.⁴⁴ Konačno, donesena je i Uredba o organizacijskim i tehničkim standardima za povezivanje na državnu informacijsku strukturu koja uređuje pitanje načina povezivanja na e-usluge.⁴⁵

⁴⁰ Vidi: Presuda Europskog suda za ljudska prava u predmetu Počuča protiv Hrvatske od 29. rujna 2006., Presuda Europskog suda za ljudska prava u predmetu Božić protiv Hrvatske od 29. lipnja 2006. para. 23, 31 i 34., Presuda Europskog suda za ljudska prava u predmetu Smoje protiv Hrvatske od 11. siječnja 2007., para 34. i 45.

⁴¹ Đanić Čeko i Guštin ističu kako sustav e-Građani u obliku digitalnog servisa inkorporira niz mogućnosti građanima u svrhu što manjeg broja fizičkih odlazaka u javnopravna tijela. Vidi: Đanić Čeko, Guštin, *op. cit.*, str. 796-797.

⁴² Vidi: Zakon o elektroničkom potpisu, Narodne novine br. 10/2002, 80/2008, 30/2014.

⁴³ Vidi: Staničić, F.; Jurić, M., *Pravni okvir za implementaciju informacijsko-komunikacijskih tehnologija u Hrvatsko upravno postupovno pravo*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, br. 65, 2015., str. 639.

⁴⁴ Vidi: Zakon o državnoj informacijskoj infrastrukturi, NN 92/2014.

⁴⁵ Vidi: Uredba o organizacijskim i tehničkim standardima za povezivanje na državnu informacijsku strukturu, NN 60/2017.

Propisi kojima se uređuju ključna pitanja elektroničnog poslovanja u upravnim stvarima jesu Zakon o upravnom postupku,⁴⁶ Zakon o upravnom sporu,⁴⁷ Pravilnik o elektroničkoj komunikaciji,⁴⁸ Pravilnik o radu u sustavu eSpisu⁴⁹ i Sudski poslovnik.⁵⁰ Pored toga, u upravnom sporu podredno se primjenjuje i Zakon o parničnom postupku.⁵¹ Navedenim propisima definiraju se ključna pitanja elektroničkog poslovanja u upravnom i upravnom sudskom postupku, poput načina elektroničke predaje tužbe, žalbe, elektroničke dostave podnesaka i sudskih odluka, urednosti elektroničkih podnesaka, uvjeta i načina pristupa sustavu te elektroničkog razgledavanja spisa.

Izmjenama ZUS-a iz 2021. godine učinjen je važan korak za širenje elektroničke komunikacije upravnih sudova s ključnim dionicima upravnog spora. Sukladno članku 49. ZUS-a, podnesci se upravnom sudu dostavljaju u **pisanom ili elektroničkom obliku** putem informacijskog sustava.⁵² ZUS razlikuje fakultativne i obvezne korisnike elektronične komunikacije s upravnim sudovima. U prvu spadaju fizičke osobe. Obvezni sudionici elektroničke komunikacije jesu: tijela državne uprave i druga državna tijela, tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, pravne osobe koje imaju javne ovlasti, državno odvjetništvo, odvjetnici, javni bilježnici, sudski vještaci, sudski procjenitelji, sudski tumači, stečajni upravitelji, povjerenici te pravne osobe (u daljem tekstu: obvezni sudionici elektroničke komunikacije).⁵³ Upravo ova obvezatnost elektroničke komunikacije omogućila je da sustav zaživi u relativno kratkom roku. No, treba priznati da, unatoč postojanju obveze elektroničke komunikacije, ipak se još uvijek nisu uključili svi obvezni sudionici elektroničke komunikacije.

ZUS je predvidio analogna rješenja za uređenje **dostave sudskih pismena**. Građanima je dana mogućnost izbora između klasične i elektroničke dostave. Naime, ako stranka izjavi da je suglasna da joj se dostava obavlja elektroničkim putem, sud će toj stranci dostavu obavljati putem informacijskog sustava. No, zakonski tekst sadrži i presumpciju pristanka na elektroničku komunikaciju u slučaju kada stranka sudu podnese podnesak u elektroničkom obliku.⁵⁴ Obveznim sudionicima elektroničke komunikacije, sud dostavu uvijek provodi u elektroničkom

⁴⁶ Vidi: ZUP, *op. cit.*, bilj. 20.

⁴⁷ Vidi: ZUS, *op. cit.*, bilj. 6.

⁴⁸ Vidi: Pravilnik o elektroničkoj komunikaciji, NN br. 139/2021, NN 27/2023. Vidi također: Aras Kramar, S., *Novi Pravilnik o elektroničkoj komunikaciji*, Pravo i porezi, br. 2, 2022., str. 62-67.

⁴⁹ Vidi: Pravilnik o radu u sustavu eSpisu, NN 35/2015.

⁵⁰ Vidi: Sudski poslovnik, Narodne novine br. 37/14, 49/14, 08/15, 35/15, 123/15, 45/16, 29/17, 33/17, 34/17, 57/17, 101/18, 119/17, 81/19, 128/19, 39/20, 47/20, 138/20, 147/20, 70/21, 99/21, 145/21, 23/22, 12/23, 122/23.

⁵¹ Vidi: Zakon o parničnom postupku, NN br. 148/2011, 25/2013, 70/2019, 80/2022, 114/2022; Vidi također: Aras Kramar, *op. cit.*, 9/2022., str. 30-33.

⁵² Vidi: članak 5. Pravilnika o elektroničkoj komunikaciji. Također vidi: članak 49. ZUS-a, *op. cit.*, bilj. 6.

⁵³ Vidi: Članak 49. stavak 6. ZUS-a, *op. cit.*, bilj. 6.

⁵⁴ Vidi: izmijenjeni članak 50. st. 2. ZUS-a, *op. cit.*, bilj. 6.

obliku putem informacijskog sustava.⁵⁵ Elektroničko sudsko pismo potpisano je kvalificiranim elektroničkim potpisom ovlaštene osobe suda uz primjenu kvalificiranog vremenskog žiga i sadrži odgovarajući bar kod odnosno QR kod, kontrolni broj i internetsku stranicu, kojima se provjerava vjerodostojnost pismena.⁵⁶ Sud putem informacijskog sustava šalje adresatu u njegov sigurni elektronički poštanski pretinac pismo, koje adresat mora preuzeti u roku od 15 dana od dana kad je pismo pristiglo u njegov sigurni elektronički poštanski pretinac. Smatrat će se da je dostava uredno izvršena ako adresat u tom roku ne potvrdi primitak pismena.⁵⁷ Informacijski sustav istodobno sa slanjem pismena putem informacijskog sustava šalje adresatu e-mail s informativnom porukom u kojoj ga obavještava o dostavi pismena i pravnim posljedicama nepreuzimanja pismena.⁵⁸ Jednom kada je stranka preuzela podnesak, informacijski sustav o dostavi obavještava sud potvrdom u elektroničkom obliku.⁵⁹

Zakonodavac je posebnu pozornost posvetio **sigurnosti elektroničke komunikacije**. Pri reguliranju slanja i primanja elektronskih pošiljki vodilo se računa o sigurnosti i vjerodostojnoj identifikaciji pošiljatelja i primatelja pismena. Naime, adresat pismo preuzima iz sigurnog elektroničkog poštanskog pretinca informacijskog sustava tako da dokaže svoj identitet putem Nacionalnog identifikacijskog i autentifikacijskog sustava i elektronički potvrdi primitak pismena (u daljem tekstu NIAS).⁶⁰ U odnosu na predaju tužbe upravnom sudu, Zakon o upravnim sporovima preciznije je propisao način elektroničke predaje tužbe sudu navodeći da se ona predaje „u elektroničkom obliku putem informacijskog sustava“.⁶¹ Navedeno isključuje mogućnost slanja tužbe sudu e-mailom kao nesigurnog načina komuniciranja. Dakle, jedino je moguće slati putem informacijskog sustava „e-komunikacije“ koja je izravno povezana s informacijskim sustavom na sudovima (e-spisom), te koja na taj način omogućuje izravnu pohranu svih dokumenata u elektroničkom obliku u sustav e-spisa.⁶²

Vezano za računanje **rokova** i za **urednost** elektronički podnesenih podnesaka, Zakonom o upravnim sporovima propisano je da se „*dan kada je informacijski sustav potvrdio podnositelju primitak tužbe, smatra danom predaje tužbe sudu kojemu je upućen*“.⁶³ Ujedno je propisao obvezu potpisivanja tužba u elektroničkom obliku s kvalificiranim elektroničkim potpisom⁶⁴ koji je izjednačen s vlastoručnim

⁵⁵ Vidi: čl. 50. st. 3. ZUS-a, *op. cit.*, bilj. 6. Više o dostavi putem e-komunikacije vidi: Čuveljak, J., *Novela Zakona o parničnom postupku*, Informator 6747, 2022., str. 11-15. Više o dostavi vidi: Vojković, *op. cit.*, str. 8-10.

⁵⁶ Vidi: čl. 13. Pravilnika o elektroničkoj komunikaciji, *op. cit.*, bilj. 47.

⁵⁷ Vidi: čl. 50. st. 4 i 7, ZUS-a, *op. cit.*, bilj. 6.

⁵⁸ Vidi: čl. 50. st. 5. ZUS-a, *op. cit.*, bilj. 6.

⁵⁹ Vidi: čl. 50. st. 8. ZUS-a, *op. cit.*, bilj. 6.

⁶⁰ Vidi: čl. 50. st. 6. ZUS-a, *op. cit.*, bilj. 6.

⁶¹ Vidi: članak 25. st. 1. ZUS-a *op. cit.*, bilj. 6.

⁶² Vidi: članak 5. Pravilnika o elektroničkoj komunikaciji.

⁶³ Vidi: čl. 49. st. 2. ZUS-a, *op. cit.*, bilj. 6.

⁶⁴ Vidi: članak 5. Pravilnika o elektroničkoj komunikaciji, *op. cit.*, bilj. 47.

potpisom.⁶⁵ Novelom zakona propisana je procedura postupanja i sankcije za neuredne podneske podnesene u elektroničkom obliku.⁶⁶

U odnosu na **pravo na razgledavanje spisa**, izmjene ZUS-a iz 2021. nisu dirale u tu odredbu, tako da je ona ostala nedorečena i ne prati ono što se dogodilo s razvojem tehničkih mogućnosti pristupa elektroničkom spisu. U Zakonu se govori da se pristup elektroničkom spisu može odobriti i elektroničkim putem.⁶⁷ U praksi pristup se odvija bez posebnog odobrenja korištenjem sustava e-Građani te provjerom identiteta putem sustava NIAS. Navedeno se temelji na Pravilniku o elektroničkoj komunikaciji koji propisuje da fizičke osobe samostalno ostvaruju pravo na pristup sustavu upotrebom vjerodajnica.⁶⁸

Važnu novinu predstavlja i uvođenje mogućnosti **održavanja rasprave na daljinu**. Članak 37. ZUS-a omogućio je da se ročište održi na daljinu, uz korištenje odgovarajućih audiovizualnih uređaja.⁶⁹ Navedena odredba stvorila je pravnu osnovu za održavanje ročišta na daljinu, ali nije navedenu materiju detaljnije razradila. Razrada se, na žalost, nije provela ni novom odredbom u Sudskom poslovniku.⁷⁰ Pogodnosti održavanja rasprave na daljinu odnose se na podizanje efikasnosti upravnog sudovanja, smanjivanje troškova i uštedu vremena za stranke. Pored toga, održavanje rasprava na daljinu olakšat će središnjim tijelima državne uprave sudjelovanje u raspravama koje se održavaju na sudovima izvan sjedišta državnog tijela.

Kako je već ranije navedeno, **upravna tijela** uvrštena su među obvezne sudionike elektroničke komunikacije. Upravo stoga da bi se ostvarile pretpostavke za elektroničku komunikaciju između upravnih sudova i upravnih tijela, bilo je nužno istovremeno izmijeniti i Zakon o općem upravnom postupku.⁷¹ Premda Zakon o općem upravnom postupku iz 2010. sadrži niz odredbi koje omogućavaju uspostavu tzv. elektroničke javne uprave, njegove izmjene i dopune iz 2021. otvorile su put k daljnjoj digitalizaciji javne uprave.⁷² Izmjenama Zakona iz 2021. stvorene su pravne pretpostavke za stvaranje elektronskih spisa u upravnom postupku. Elektronička komunikacija proglašena je primarnom u upravnom postupku.⁷³ Navedeno se odnosi na komunikaciju između javnopravnih tijela i stranaka te drugih osoba koje sudjeluju u upravnom postupku.⁷⁴

⁶⁵ Vidi: čl. 5. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o upravnim sporovima, NN 110/2021, od 13. 10. 2021.

⁶⁶ Vidi: čl. 49. st. 5. i 7. ZUS-a, *op. cit.*, bilj. 6.

⁶⁷ Vidi: čl. 53. st. 4. ZUS-a, *op. cit.*, bilj. 6. Više o pravu na uvid u spis vidi *supra* u poglavlju „Transparentnost i pravo na uvid u spis/pristup na daljinu“.

⁶⁸ Vidi: čl. 8. Pravilnika o elektroničkoj komunikaciji, *op. cit.*, bilj. 47.

⁶⁹ Vidi: Članak 3. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o upravnim sporovima, NN 110/2021.

⁷⁰ Vidi: Članak 123. st. 4. Sudskog poslovnika, Narodne novine br. 37/14, 49/14, 08/15, 35/15, 123/15, 45/16, 29/17, 33/17, 34/17, 57/17, 101/18, 119/17, 81/19, 128/19, 39/20, 47/20, 138/20, 147/20, 70/21, 99/21, 145/21, 23/22, 12/23, 122/23.

⁷¹ Vidi: ZUP, *op. cit.*, bilj. 20.

⁷² Vidi: Đanić Čeko, Guštin, *op. cit.*, str. 793.

⁷³ Vidi: Članak 75. st. 1. ZUP-a, *op. cit.*, bilj. 20.

⁷⁴ Vidi: Đanić Čeko, Guštin, *op. cit.*, str. 798.

5. EFIKASNOST UPRAVNOG SUDOVANJA I POŠTOVANJE PRAVA NA SUĐENJE U RAZUMNOM ROKU

Efikasnost upravnog sudovanja i poštovanje prava na suđenje u razumnom roku vitalni su elementi vladavine prava i pravne zaštite građana, te njihova dosljedna primjena doprinosi jačanju povjerenja u pravosudni sustav i očuvanje temeljnih prava. Svrha uvođenja pojma „**suđenja u razumnom roku**“ iz članka 6. Konvencije jest osigurati pravnu sigurnost,⁷⁵ odnosno omogućiti dovoljnu brzinu rješavanja predmeta pred sudovima, kako bi se stranci omogućilo da ne bude predugo u neizvjesnosti glede ishoda svoga spora. Navedeno čini nezaobilazni uvjet za pravično suđenje.⁷⁶ ESLJP prava razvio je bogatu jurisprudenciju o pravu na suđenje u razumnom roku, te je negativno ocijenio zakonodavni okvir tog pravnog instituta u Hrvatskoj. Sud ponavlja da se pravni lijek za podnošenje prigovora o povredi zahtjeva „razumnog roka“, utvrđenog u članku 6. Konvencije, ne može smatrati učinkovitim ako nema ni preventivni ni kompenzacijski učinak u odnosu na duljinu postupka protiv kojeg se prigovara.⁷⁷ U ocjeni postojanja povrede prava na suđenje u razumnom roku u upravnim stvarima ključno je pitanje kako izračunati trajanje postupka.

Tijekom odlučivanja Suda o tome je li neki postupak okončan u „razumnom roku“ najprije se određuje početak i kraj trajanja postupka, a zatim procjenjuje može li se vrijeme između te dvije određene točke smatrati „razumnim“.⁷⁸ **Pitanje vremenskog razdoblja** u kojem dolazi do povrede prava na suđenje u razumnom roku u upravnosudskim postupcima, domaća znanost i judikatura procjenjivala je na različite načine.⁷⁹ Ustavni sud sve do presude ESLJP-a u predmetima Božić i Počuča, u duljinu postupaka koji su u tijeku pred Upravnim sudom, nije uzimao u obzir njihovo ukupno trajanje jer je isključivao razdoblje u kojem je predmet prije toga

⁷⁵ Vidi: čl. 6. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, sastavljeno u Rimu 4. studenoga 1950., NN-MU broj 18/97.

⁷⁶ Vidi: Goranić, *op. cit.*, str. 51.

⁷⁷ Vidi: Presuda Europskog suda za ljudska prava u predmetu Mihaela Novak protiv Hrvatske, od 14. 6. 2016., para. 47-50. Također vidi: Presuda Europskog suda za ljudska prava u predmetu Kirinčić i drugi protiv Hrvatske, od 30. 7. 2020., para. 97; Presuda Europskog suda za ljudska prava u predmetu Glavinić i Marković protiv Hrvatske, od 30. 7. 2020., para. 94-95; Presuda Europskog suda za ljudska prava u predmetu Mirjana Marić protiv Hrvatske, od 30. 7. 2020., para. 72-80.

⁷⁸ Vidi: Goranić, *op. cit.*, str. 52. Više o razdoblju koje se uzima u razmatranje prilikom procjene razumnosti trajanja sudskog postupka vidi: Presuda Europskog suda za ljudska prava u predmetu Kudla protiv Poljske od 26. 10. 2000., para. 102-105. Presuda Europskog suda za ljudska prava u predmetu Halka i dr. protiv Poljske, od 2. 7. 2002., para. 19-21.

⁷⁹ U svom tekstu Otočan analizira poštovanje prava na suđenje u razumnom roku u upravnom sporu ne uzimajući u obzir upravni postupak koji je tome prethodio. Vidi: Otočan, S., *Načelo učinkovitosti upravnog spora u svjetlu konvencijskog prava na suđenje u razumnom roku*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 57 (1), 2020., str. 179-193.

bio u tijeku pred upravnim tijelom.⁸⁰ Nakon ESLJP-a, za početak tijeka relevantnog roka ustvrdio je trenutak započinjanja osporenog postupka. U situacijama kada je vođenje sudskih postupaka uvjetovano obveznim prethodnim radnjama u upravnim postupcima, relevantno razdoblje započinje trenutkom ulaganja onog pravnog sredstva u upravnom postupku čije je korištenje nužan preduvjet za mogućnost korištenja sudske zaštite u upravnom sporu. To bi značilo da se u računanje vremena treba uključiti i upravni postupak koji je prethodio upravnom sporu kada je on bio preduvjet za pokretanje upravnog spora.⁸¹ Stoga se kao početak tijeka relevantnog razdoblja treba uzimati trenutak podnošenja žalbe drugostupanjskom upravom tijelu. Nadalje, ESLJP zaključuje da se ustavna tužba u odnosu na zaštitu prava na suđenje u razumnom roku pred Upravnim sudom ne može smatrati efikasnim sredstvom budući da Ustavni sud ne uzima u obzir cjelokupno trajanje postupka isključujući postupak pred upravnim tijelima.⁸² Prilikom prosuđivanja razumnosti roka jednako je važno utvrđivanje trenutka okončanja postupka. U upravnim stvarima, postupak u pravilu nije okončan ni nakon donošenja presude upravnog suda. Stoga se kao trenutak u kojem relevantno razdoblje završava treba uzimati dan kada je odluka o kršenju prava na suđenje u razumnom roku donesena.

Iz statističkih podataka možemo izvesti neke zaključke vezane uz efikasnost upravnog spora u Hrvatskoj. Statistički podaci za 2022. godinu pokazuju da je na kraju godine ostalo neriješeno 5325 predmeta na upravnim sudovima. Indikatori učinkovitosti (stopa rješavanja, vrijeme rješavanja) pokazuju da se više predmeta rješava nego što se prima. Starosna struktura neriješenih predmeta pokazuje je 92,79 % neriješenih predmeta do dvije godine starosti. Iz statističkih podataka razvidno je kako je prosječno rješavanje upravnih sporova u Hrvatskoj danas kraće. Sudski predmeti rješavaju se unutar jedne godine.⁸³ Međutim, valja imati na umu kako je ovdje riječ o prosječnom trajanju upravnih sporova, pa u nekim složenim upravnim stvarima sudski postupci ipak znaju trajati i dulje.⁸⁴

⁸⁰ Nakon presuda Europskog suda za ljudska prava u predmetima Božić i Počuča, Ustavni sud je 20. lipnja 2007. donio odluku br. U-III-A/4885/2005 kojom je izmijenio svoju dotadašnju sudsku praksu u pogledu duljine trajanja postupka pred Upravnim sudom. Ustavni je sud naznačio da će otada nadalje također uzimati u obzir razdoblje u kojem je predmet bio u tijeku pred upravnim tijelima. Vidi: Presuda Europskog suda za ljudska prava u predmetu Počuča protiv Hrvatske od 29. 9. 2006., para. 27., Presuda Europskog suda za ljudska prava u predmetu Božić protiv Hrvatske od 29. 6. 2006., para. 23., Presuda Europskog suda za ljudska prava u predmetu Smoje protiv Hrvatske od 11. 1. 2007., para. 34., Presuda Europskog suda za ljudska prava u predmetu Štokalo i ostali protiv Hrvatske, 16. 10. 2008., para. 37-38.

⁸¹ Presuda u predmetu Počuča protiv Hrvatske od 29. lipnja 2006., para 36.

⁸² Vidi: Ibid., para. 37. Novi pristup Ustavnog suda slijedio je i u narednim odlukama U-III-A-5285/2020 od 13. travnja 2022.; U-III-A-2210/2022 od 14. srpnja 2022. Ustavni je sud također napravio promjene u svojoj praksi vezano za iznos kompenzacije za povredu prava na suđenje u razumnom roku nakon presude Suda za ljudska prava u predmetu Marić protiv Hrvatske. Vidi: Odluka i rješenje Ustavnog suda RH broj: U-III-A-4885/2005 od 20. lipnja 2007., Odluka Ustavnog suda RH U-III-A-5285/2020 od 13. travnja 2022.; U-III-A-2210/2022 od 14. srpnja 2022., U-III-A-1360/2021 od 4. svibnja 2022. Vidi također: Izvješće Ustavnog suda RH o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku uređenog člancima 63-70. Zakona o sudovima, od 1. ožujka 2021., NN 21/2021.

⁸³ Statističke pokazatelje o radu upravnih sudova vidi na: <https://sudovi.hr/hr/statistike/upravni-sudovi>

⁸⁴ Đerđa D., Šamanić P., *Recentna stajališta suda Europske unije o zakonskom propisivanju rokova za rješavanje upravnih sporova*, Hrvatska pravna revija, 2020., str. 39.

Predmetna statistika ne sadrži neke važne podatke koji bi omogućili puno precizniju analizu i izvođenje zaključaka. U statistici upravnih sudova **nema podataka o postupku i njegovom trajanju koji je prethodio pokretanju upravnog spora**. Navedeni podaci ne pokazuju stvarno trajanje „spornog“ razdoblja odlučivanja o konkretnoj upravnoj stvari, koje je ključno u procjeni nastanka povrede članka 29. stavka 1. Ustava RH i članka 6. stavka 1. Konvencije.⁸⁵ Nadalje, iz statistike Ministarstva pravosuđa nije moguće razlučiti sudske predmete koji se **opetovano vraćaju** na upravni sud, a u stvari se radi o istom predmetu koji nikako da se meritorno riješi. Naime, isti predmet svaki put kada se ponovno pojavi pred upravnim sudom dobije novi broj, te nije povezan s ranije vođenim upravnim sporom u istoj stvari. S problemom opetovanog vraćanja upravnih predmeta u Hrvatskoj bavili su se ESLJP i Ustavni sud. ESLJP svoje je stavove u početku postupka te o djelotvornosti pravnih sredstava za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku ponovio u svojoj presudi u predmetu Božić protiv Hrvatske. Glavni uzrok odugovlačenja ističe „nedostatak u postupovnom sustavu koji je omogućio opetovana vraćanja predmeta na ponovljeni postupak, a koja su bila potrebna zbog nepotpunih činjeničnih utvrđenja“.⁸⁶

Analiza jednog konkretno slučaja potvrdila je sve slabosti postojećeg statističkog praćenja rada upravnih sudova. Tužitelj podnosi tužbu upravnom sudu 4. travnja 2023. No, isti je predmet već bio na Visokom upravnom sudu koji je svojom presudom već odbio upravno tijelo kao žalitelja i kojim je potvrdio presudu Upravnog suda u Zagrebu iz 2021.⁸⁷ Spor između tužitelja i tuženog nastao je 2015. kada je tužitelj osporio rješenje koje je upravno tijelo donijelo u upravnom postupku.⁸⁸ Također, u istom predmetu tužitelj je 16. ožujka 2016. pokrenuo upravni spor zbog šutnje administracije. Dakle, iz ovog konkretnog primjera možemo zaključiti da analizi statističkih podataka treba pristupiti oprezno, vodeći računa o načinu funkcioniranja upravnosudskog postupka. Nadalje, razvidno je da se radi o predmetu čije rješavanje traje već 8 godina, a ne godinu dana. Stoga bi za preciznije statističko praćenje trajanja rješavanja upravnih stvari na upravnim sudovima bilo nužno u e-spisu voditi podatak o nastanku spora pred upravnim tijelom, kao i podatak o ranijem broju predmeta u slučajevima kada se isti predmet višekratno pojavljuje na upravnim sudovima.

⁸⁵ Vidi: Članak 29. st. 1. Ustava RH, NN br. 85/2010. Vidi također: Odluka Ustavnog suda RH broj: U-III A-4885/2005 od 20. lipnja 2007., para. 4.2.

⁸⁶ Vidi: Presudu u predmetu Božić protiv Hrvatske br. 22457/02 iz 2006., para 32-34, 36.

⁸⁷ Vidi: Presudu Visokog upravnog suda, poslovni broj: Usž-532/22-3 od 15. prosinca 2022., te Presudu Upravnog suda u Zagrebu, poslovni broj: UsI-656/20-5 od 27. listopada 2021.

⁸⁸ Vidi: Rješenje DUHIRH Klasa: UP/1-112-02/15-01/16, Ur. broj:537-05-01-15-01 od 13. studenog 2015.

Tablica 1. Kretanje predmeta na upravnim sudovima prvog stupnja

Kretanje predmeta na upravnim sudovima	2022.							
	Neriješeno na početku	Primljeno	Riješeno	Neriješeno na kraju	Stopa rješavanja (CR)	Vrijeme rješavanja (DT)	Prosječno trajanje riješenih (u danima)	Prosječno trajanje neriješenih (u danima)
Ukupno upravni sudovi	6190	12.724	13.589	5325	107 %	143	196	357
Upravni sud u Osijeku	517	1779	1731	565	97 %	119	106	237
Upravni sud u Rijeci	692	1759	2016	435	115 %	79	151	182
Upravni sud u Splitu	1508	4522	4797	1233	106 %	94	179	343
Upravni sud u Zagrebu	3473	4664	5045	3092	108 %	224	261	410

Tablica 2. Starosna struktura neriješenih predmeta

Starosna struktura neriješenih predmeta	Na kraju 2022.		Na kraju Q1 2023.	
	Broj neriješenih	Udio u ukupnom broju	Broj neriješenih	Udio u ukupnom broju
Do 2 godine	4940	92,79 %	4676	87,19 %
Od 2 do 4 godine	344	6,46 %	623	11,62 %
Starije od 4	40	0,75 %	64	1,19 %
Ukupno	5324	100,00 %	5363	100,00 %

Tablica 3. Neriješeni predmeti prema godini pokretanja upravnog spora

Neriješeni predmeti na kraju 2022. prema godini početka postupka										
Sud	2022.	2021.	2020.	2019.	2018.	2017.	2016	2014	2009	Neriješeno na kraju
Upravni sud u Osijeku	547	10	3	2	2		1			565
Upravni sud u Rijeci	417	14	1	1	0	2				435
Upravni sud u Splitu	965	172	83	7	3	1	0	1	1	1233
Upravni sud u Zagrebu	2183	632	209	38	18	6	3	2		3091
UKUPNO	4112	828	296	48	23	9	4	3	1	5324

ESLJP je u svojim presudama u predmetima Božić protiv Hrvatske, Počuča protiv Hrvatske te Smoje protiv Hrvatske jasno ukazao na probleme u zaštiti prava na suđenje u razumnom roku u upravnim stvarima.⁸⁹ Pravno sredstvo djelotvorno je samo ako je sposobno pokriti sve stadije postupka kojima se prigovara i uzeti u obzir njihovu ukupnu duljinu.⁹⁰ „Razumni rok“ nije jedan vremenski precizno određeni rok, koji bi vrijedio u svakom slučaju, već zapravo pravni standard koji ESLJP prosuđuje i određuje individualno u svakom slučaju posebno, polazeći od složenosti slučaja, načina na koji su vlasti postupale s predmetom, postupanja samog podnositelja zahtjeva, od posebnih okolnosti koje su mogle opravdati produljenje postupka, značaja ishoda postupka za stranku itd.⁹¹

Iz svega navedenoga jasno je da funkcioniranje upravnosudske zaštite još uvijek nije na poželjnoj razini učinkovitosti. U upravnosudskom postupovnom pravu potrebno je voditi računa o posebnosti procjenjivanja razumnosti roka u rješavanju upravnih stvari. Upravni spor treba biti okončan najkasnije u roku od tri godine od trenutka izjavljivanja žalbe u upravnom postupku, a ako je predmet više puta bio vraćen javnopravnom tijelu na rješavanje, od trenutka izjavljivanja prve žalbe u tom predmetu.⁹² Potrebne su dodatne mjere koje bi maksimalno otklonile rizike koji dovode do povrede prava na suđenje u razumnom roku. Dio rješenja mogla bi

⁸⁹ Presuda Europskog suda za ljudska prava u predmetu Počuča protiv Hrvatske od 29. rujna 2006., Presuda Europskog suda za ljudska prava u predmetu Božić protiv Hrvatske od 29. lipnja 2006., para. 23, 31 i 34., Presuda Europskog suda za ljudska prava u predmetu Smoje protiv Hrvatske od 11. siječnja 2007., para 34. i 45.

⁹⁰ Vidi: Presuda u predmetu Počuča protiv Hrvatske od 29. lipnja 2006., para 34-35.

⁹¹ Vidi: Garašić, J., *O upravnom sporu pred Upravnim sudom Republike Hrvatske u svjetlu čl. 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*, Zbornika Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Supplement, 1998., str. 996. Više o kriterijima i standardima „razumnog roka“ vidi u: Goranić, *op. cit.*, str. 52-54.

⁹² Vidi: Đerđa, Šamanić, *op. cit.*, 2020., str. 39.

pružiti digitalizacija upravnog i upravnosudskog postupka. Digitalizacija upravnog postupka i upravnog spora te međusobno povezivanje sustava koji koriste upravna tijela i upravni sudovi (e-spis) stvorio bi pretpostavke za bolje praćenje duljine postupaka u upravnim stvarima, te sprečavanje nastajanja povreda na suđenje u razumnom roku.

Korištenjem elektroničke komunikacije između sudova i njegovih korisnika ubrzava se kolanje podnesaka i odluka između stranaka i suda, štedi se vrijeme, stvara se digitalna arhiva te omogućuje pristup spisu na daljinu. Nadalje, korisno bi bilo proširiti mogućnosti korištenja online suđenja, ali i online upravnog postupka.⁹³ Premda su stvorene pravne pretpostavke za vođenje postupaka online, on se još uvijek koristi sporadično. Primjera radi, u Norveškoj se suđenja mogu u cijelosti ili djelomično provesti na daljinu kada su stranke s tim suglasne. Suglasnost se ne traži za održavanje pripremnih ročišta, ni za vođenje postupaka male vrijednosti.⁹⁴ Navedeno bi mogao biti smjer kojim bi se i u Hrvatskoj moglo proširiti korištenje suđenja online. Naravno, pretpostavka je za to osigurana nužna oprema koja može podržati rad u virtualnom okruženju. Sve navedeno trebalo bi dovesti do veće efikasnosti upravnog sudovanja.

6. TRANSPARENTNOST I PRAVO NA UVID U SPIS/PRISTUP NA DALJINU

Transparentnost sudskog postupka važan je element pristupa pravdi, koji osigurava da se slučaj raspravi javno.⁹⁵ Najvažniji aspekt transparentnosti sastoji se u mogućnosti kontrole funkcioniranja sudskog postupka. Transparentnost omogućuje kontrolu i time smanjuje razlike za zlouporabu ovlasti suda, a osigurava uvjete za pošteno vođenje postupka. Sudske odluke dostupne su javnosti u većini zemalja na različitim platformama za pretraživanje sudske prakse. Digitalno doba otvara niz važnih pitanja vezanih za „otvorenost pravosuđa javnosti“ te za njegov utjecaj na povredu prava na privatnost. Zaštita privatnosti koja trenutno postoji za javne dokumente i sudske predmete uglavnom je osmišljena za svijet papirnatih spisa i sporo se prilagođava dobu u kojem se informacije mogu preuzeti s interneta u trenu.⁹⁶ Javne evidencije, a među njima i sudske, oduvijek su bile transparentne i trebale bi se kao takve čuvati s obzirom na to da ostaju načela koja stoje iza javnog pristupa sudskim postupcima, fizičkom i virtualnom.⁹⁷ Međutim, pretjerano otvoren pravosudni sustav potencijalno bi mogao imati važan negativan učinak.

⁹³ Više o različitim aspektima online suđenja vidi u: Schmitz, *op. cit.*, str. 89-164.

⁹⁴ Vidi: Fredriksen, H.; Strandberg, M., *Is E-Justice Reform of Norwegian Civil Procedure Finally Happening?*, Oslo Law Review, sv. 3, br. 2, 2016., str. 75.

⁹⁵ Kirsiene, Amilevicius, Stankeviciute, *op. cit.*, str. 151.

⁹⁶ Losinger, J., *Electronic Access to Court Records: Shifting the Privacy Burden Away from Witnesses and Victims*, University of Baltimore Law Review, sv. 36, br. 3, 2007., str. 426.

⁹⁷ Više o otvorenom pravosuđu te o načelima kojima bi se trebao urediti pristup sudskim spisima od strane trećih osoba koje nisu stranke sudskog postupka vidi u: Yeo, V., *Access to Court Records: The Secret to Open Justice*, Singapore Journal of Legal Studies, br. 2, 2011., str. 524-527.

Uvođenjem online sudskih postupaka postavlja se pitanje kako osigurati da sudovi ostanu otvoreni za javnost.⁹⁸ Neograničen, nefiltriran pristup sudskim spisima može štetiti interesima pojedinca u zaštiti njegova prava na privatnost.⁹⁹ Posebice to dolazi do izražaja kod trajnog zadržavanja podataka o identitetu i izrečenim kaznama, čime se krši pravo na rehabilitaciju i zaborav. S 'pravom na zaborav' sada je jasno da je osoba koja sjedi u sudnici i sluša suđenje podvrgnuta ljudskim ograničenjima koja kod digitalnog pristupa ne postoje, čineći fizički pristup sudskim spisima inherentno mnogo užim pravom. Stoga, kad govorimo o transparentnosti pravosuđa i pravu na javnost, važno je voditi računa o postojanju višestruke razlike između online i fizičkog pristupa sudskim predmetima. Elektronički pristup sudskim spisima samo je prirodni evolucijski stupanj razvoja pravosudnih sustava koji mora osigurati postizanje prave ravnoteže između suprotstavljenim interesima. Preširok pristup koji nadilazi interese prava na informacije, dopuštajući iskorištavanje ili manipulaciju podacima, mehanizam je potencijalno razornih rezultata. Tehnološki napredak u digitalnom dobu ne mora mijenjati dugogodišnju pretpostavku otvorenosti, ali otvorenosti podvrgnute pitanjima stupnja i određenim ograničenjima.¹⁰⁰

Pravno uređenje prava na pristup sudskim spisima prema hrvatskim propisima uvelike je pod utjecajem europskog pravnog okvira i strogih europskih standarda za zaštitu privatnosti, što se odražava, između ostalog, u članku 8. EKLJP-a i Direktivi o zaštiti podataka.¹⁰¹ Javnost sudske rasprave i javno izricanje presuda, kao i slučajevi isključivanja javnosti propisani su Ustavom RH¹⁰² te ZUS-om.¹⁰³ No, unatoč navedenom, postoje određene nedorečenosti u pristupu javnosti kada se radi o održavanju rasprave na daljinu.¹⁰⁴ Sukladno europskim standardima, hrvatsko zakonodavstvo predviđa isključivanje javnosti s glavne rasprave ako to zahtijevaju razlozi zaštite privatnosti, tajnosti podataka i drugi zakonom propisani razlozi.¹⁰⁵ Presuda se javno objavljuje na ročištu na kojem je rasprava zaključena i

⁹⁸ Komparativne pristupe u uvođenju online rješavanja sporova i online sudnice vidi u: Schmitz, *op. cit.*, str. 104-140.

⁹⁹ Više o odnosu prava na zaštitu od javnosti i prava javnosti da sazna za informacije od javnog interesa u sudskom postupku vidi u: Burić, Z.; Ivičević-Karas, E., *Nejavnost istrage, prava okrivljenika i sloboda medija*, Informator 6775, 2023., str. 1-4.

¹⁰⁰ Schwartz Maor, T., *Reconciling Privacy and Right to Information in Electronic Access to Court Records*, King's Student Law Review, sv. 7, br. 2, 2016., str. 97.

¹⁰¹ Direktiva 95/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 24. listopada 1995. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom protoku takvih podataka, Službeni list Europskih zajednica br. L 281/31.

¹⁰² Vidi: Ustav RH, *op. cit.*, bilj. 81; O upitnosti ostvarenja načela javnosti glavne rasprave pri održavanju ročišta na daljinu vidi u: Vitez, N.; Štaba, R., *Nedorečenosti pojedinih novih odredaba parničnog postupka*, Informator 6748, 2022., str. 6.

¹⁰³ Vidi: čl. 7. i čl. 38. ZUS-a, *op. cit.*, bilj. 6.

¹⁰⁴ Vitez i Štaba ističu da „na web-stranicama pojedinog suda pred kojim bi se održavalo ročište na daljinu, nismo pronašli raspored glavnih rasprava s pristupnim poveznicama za ročište, a preko kojih bi ročištu mogla pristupiti i javnost“. Vidi: Vitez, N.; Štaba, *op. cit.*, str. 11-16.

¹⁰⁵ Čl. 38. st. 2. ZUS-a propisuje: „Ako to zahtijevaju razlozi zaštite privatnosti, tajnosti podataka i drugi zakonom propisani razlozi, sud će isključiti javnost za cijelu raspravu ili njezin dio“. Vidi: ZUS, *op. cit.*, bilj. 6.

to na način da sudac javno pročita izreku i ukratko obrazloži presudu.¹⁰⁶ Tekstovi pravomoćnih presuda Visokog upravnog suda objavljuju se na stranicama suda, ali nakon provedene anonimizacije stranaka.¹⁰⁷ Pri tome je važno istaknuti da tužena tijela javne vlasti nisu anonimizirana. Navedeno je sukladno široko raširenoj praksi anonimizacije sudskih odluka prije njihove objave.¹⁰⁸

Za razliku od javne rasprave, pristup sudskom spisu ograničen je samo na stranke sudskog spora.¹⁰⁹ Stranka u upravnom sporu ima pravo razgledati spis. Pravo na uvid u spis u upravnim stvarima jedno je od temeljnih procesnih prava stranaka koje proizlazi iz Ustava kojim se jamči pravo na pravični postupak. Pravo na pravično suđenje, zaštićeno člankom 29. stavkom 1. Ustava, jamči pravnu zaštitu stranaka u odlučivanju sudova, ali i drugih državnih odnosno javnopravnih tijela.¹¹⁰ Pristup dijelovima spisa predmeta može se uskratiti ako je to nužno radi zaštite javnog interesa, interesa jedne od stranaka ili interesa trećih osoba.¹¹¹ Osim fizičkih osoba koje su stranke u sporu, online pristup sudskom spisu imaju i drugi sudionici upravnog spora. To su prvenstveno odvjetnici kao zastupnici stranaka, sudski vještaci, tumači. Također, pravo pristupa imaju i javnopravna tijela vlasti kao tužena stranka u postupku.

Pristup digitalnom spisu ostvaruje se pristupom informacijskom sustavu za elektroničku komunikaciju. Dodjela prava pristupa informacijskom sustavu za elektroničku komunikaciju te način pristupa tom sustavu propisani su u odredbama čl. 7. te čl. 8. Pravilnika o elektroničkoj komunikaciji.¹¹² Pravilnik pravi razliku između fizičkih i pravnih osoba glede načina pristupa digitalnom spisu. Fizičke osobe relativno jednostavno pristupaju svom digitalnom spisu. Kako bi se zajamčila sigurnost, ali i poštovanje prava na privatnost, fizičke osobe moraju se identificirati upotrebom vjerodajnica putem sustava NIAS koji jamči visoku razinu sigurnosti.¹¹³ Nakon što je potvrđen identitet osobe, fizička osoba može pregledavati sve predmete na svim sudovima u Hrvatskoj u kojima je stranka sudskog postupka. Stranke imaju mogućnost uvida u sve dokumente koji su digitalno nastali u njihovu predmetu.

Pravne osobe i državna tijela ostvaruju pravo pristupa informacijskom sustavu dostavom obveznih, propisanih podataka administratoru sustava. Na isti način pravo na pristup sustavu ostvaruju i odvjetnici, javni bilježnici, sudski vještaci, sudski

¹⁰⁶ Vidi: čl. 61, ZUS, *op. cit.*, bilj. 6.

¹⁰⁷ Sudsku praksu Visokog upravnog suda vidi na web-stranicama Visokog upravnog suda RH: <https://sudovi.hr/hr/vusrh/sudska-praksa/sudska-praksa>

¹⁰⁸ Talia Schwartz Maor ističe da kod fizičkog pristupa sudskim predmetima postoji značajno veći trošak. Vidi: Schwartz Maor, *op. cit.*, str. 99.

¹⁰⁹ Vidi: čl. 53, ZUS, *op. cit.*, bilj. 6. Za razliku od ograničavanja javnog pristupa sudskim spisima, u anglo-saksonskoj tradiciji sudski su spisi uvijek bili otvoreni javnosti. Vidi: Losinger, *op. cit.*, str. 426.

¹¹⁰ Vidi: Ofak, L.; Šikić, M., *Pravo na uvid u spis u upravnim stvarima*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 40, br. 1, 2019., str. 424. Vidi također: Flavius Costas, C. F., *Access to File: Right(s) of the Defence or Defence of the Right(s)?*, Cluj Tax Forum Journal, 2018., br. 5, 2018., str. 17-23.

¹¹¹ Vidi: čl. 53. ZUS-a, *op. cit.*, bilj. 6.

¹¹² Vidi: Pravilnik o elektroničkoj komunikaciji, *op. cit.*, bilj. 47.

¹¹³ Vidi: Aras Kramar, *op. cit.*, 2/2022., str. 65.

procjenitelji, sudski tumači, stečajni upravitelji. Državnom odvjetništvu osiguran je izravan pristup sustavu putem vlastitog informacijskog sustava. Administrator sustava obavezan je bez odgode obavijestiti obveznog korisnika da mu je omogućen pristup sustavu i da mu je otvoren siguran elektronički pretinac.¹¹⁴

Prednosti pristupa spisu na daljinu ogledaju se u prestanku potrebe fizičkog odlaska na sud, uštedi vremena i novca.¹¹⁵ To je posebno važno kada su stranke geografski udaljene ili kada im je iz bilo kojeg razloga otežan fizički pristup sudu.¹¹⁶ Time digitalizacija ujedno doprinosi unapređenju jednakosti u pristupu sudu,¹¹⁷ što se posebice odnosi na određene grupe građana.¹¹⁸ Digitalizacija omogućava brz pristup dokumentima, informacijama i sudskim odlukama, sustavno praćenje statusa predmeta, kao i korištenje digitalne arhive. Konačno, digitalizacijom sudskog spisa i online pristupom smanjuje se mogućnost nepravilnosti i manipulacija u sudskom postupku.¹¹⁹

7. NEPRISTRANOST U VOĐENJU UPRAVNOG SPORA

Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza svatko ima pravo na pravično suđenje pred nezavisnim i nepristranim sudom.¹²⁰ Pravo na suđenje pred nepristranim i neovisnim sudom široko je prihvaćeno kao kamen temeljac demokratskog pravosudnog sustava. To je načelo važno ne samo kao sredstvo za osiguranje poštenog suđenja, nego također i zbog njegove ključne uloge u osiguravanju povjerenja javnosti u sudske odluke.¹²¹ Poštovanje nezavisnosti i nepristranosti suda posebice je važno u upravnim sporovima. Naime, u upravnom sporu, sudac ima određenu ulogu i položaj u odnosu na stranke spora. Sudac u upravnom sporu treba biti neutralan i nepristran prema svim strankama spora. Navedeno posebice uključuje nepristranost i neovisnost prema tijelima vlasti koja su uključena u upravni spor kao jedna od stranaka spora.

¹¹⁴ Aras Kramar, S., *Elektronifikacija parničnog postupka nakon Novele ZPP-a iz 2019. godine*, Pravo i porezi, br. 9., 2020., str. 49-50.

¹¹⁵ Talia Schwartz Maor ističe da kod fizičkog pristupa sudskim predmetima postoji značajno veći trošak. Vidi: Schwartz Maor, *op. cit.*, str. 78.

¹¹⁶ Vidi: Donoghue, J., *The Rise of Digital Justice: Courtroom Technology, Public Participation and Access to Justice*, *Modern Law Review*, sv. 80, br. 6, 2017., str. 1019.

¹¹⁷ Vidi: Lupo, G.; Bailey, J., *Designing and Implementing e-Justice Systems: Some Lessons Learned from EU and Canadian Examples*, 2014., str. 373.

¹¹⁸ Više o pozitivnim učincima online pristupa sudu za ranjive skupine te za osobe s posebnim potrebama vidi: Hosaneeva, Z., *A Case for Persons with Disabilities: Using Digital Courts to Promote the Right to Access to Justice and the Rule of Law*, *Pretoria Student Law Review*, sv. 16, 2022., str. 47-72.

¹¹⁹ Više o prednostima, ali i o rizicima digitalizacije pravosuđa vidi u: Donoghue, *op. cit.*, str. 1019-1025.

¹²⁰ U tom pogledu najčešće se poziva na članak 6. Konvencije o zaštiti temeljnih ljudskih prava. Slična odredba ugrađena je i u članak 29. Ustava RH. Vidi: članak 29. Ustava RH, *op. cit.*, bilj. 81.

¹²¹ Vidi: Malleson, K., *Safeguarding Judicial Impartiality*, *Legal Studies*, sv. 22, br. 1, 2002., str. 53.

Pitanju nepristranosti suda pridavala se pozornost još u vrijeme antičke Atene gdje su se suci birali kockom.¹²² Svaki dan kockom su birani članovi vijeća i vijeća koja rješavaju spor, kako bi se spriječila korupcija. Rimsko je pravo poznavalo institut izuzeća pristranog suca.¹²³ No, u današnje vrijeme načela nezavisnosti i nepristranosti, pravosuđa predstavljaju vrijednosti prepoznate na općem globalnom nivou. Navedenim pojmovima pridaje se velika pozornost u nizu međunarodnopravnih instrumenata.¹²⁴ Sadržaj zahtjeva za neovisnošću, u slučaju pravosuđa, dodatno je razrađen u Osnovnim načelima o neovisnosti pravosuđa koje je usvojila Opća skupština Ujedinjenih naroda 1985. godine.¹²⁵ Konačno, sadržaj pojmova „neovisnosti“ i „nepristranosti“ detaljnije je određen Bangalorskim načelima sudskog ponašanja.¹²⁶

Pojmovi „neovisnosti“ i „nepristranosti“ vrlo su blisko povezani, ali ipak odvojeni i različiti. Riječ „nepristran“ označava odsutnost pristranosti, stvarne ili percipirane.¹²⁷ Nepristranost se odnosi na stanje svijesti donositelja odluka koje je slobodno od stvarne ili percipirane pristranosti.¹²⁸ U predmetu Piersack protiv Belgije, ESLJP je prvi put razvio test za utvrđivanje nepristranosti suda. Sud je naveo da se nepristranost može ispitati subjektivnim pristupom, tj. je li pojedini sudac doista bio pristran, te objektivnim pristupom, odnosno jesu li postojali ikakav izgled pristranosti ili eventualna sumnja u to postoji li pristranost.¹²⁹ Kao što je belgijski kasacijski sud primijetio, bilo koji sudac u odnosu na kojega postoji opravdani razlog za strah od nedostatka nepristranosti mora se povući. U pitanju je povjerenje koje sudovi u demokratskom društvu moraju ulijevati javnosti.¹³⁰ Dakle, pravo na suđenje pred nepristranim sudom znači da sudac nema poseban interes u određenom slučaju, kao i da nema već formirano mišljenje o postupku

¹²² Bodul, D., *Još o digitalizaciji građanskog pravosuđenja: upravljanje i rad na sudskim predmetima*, Informator 6666, 2021., str. 1.

¹²³ Rimsko je pravo predviđalo postupak nazvan *recusatio iudicis*: stranka u parnici mogla je izazvati pristranog suca i zahtijevati da se on izuzme. Vidi: Noonan Jr., J. T., *Judicial Impartiality and the Judiciary Act of 1789*, *Nova Law Review* 14, br. 1, 1989., str. 126.

¹²⁴ Vidi: članak 10. Opće deklaracije o ljudskim pravima usvojene od strane Opće skupštine Ujedinjenih nacija 1948. u Parizu, NN-MU 12/2009, i članak 6. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, NN-MU 18/1997. Također vidi članak 14. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, usvojen na Općoj skupštini Ujedinjenih naroda, 16. prosinca 1966. godine (rezolucija br. 2200 A /XXI) koji je stupio na snagu 23. ožujka 1976. godine, https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/pdf/medjunarodni/medjunarodni_pakt_o_gradjanskim_i_politickim_pravima.pdf.

¹²⁵ Usvojeni na sedmom zasjedanju UN Congress on the Prevention of Crime and Treatment of Offenders, održanog u Milanu, Italija, 1985., te endorsed by the General Assembly in Resolution 40/32 of 29 November 1985 and 40/146 of 13 Dec. 1985.

¹²⁶ Vidi: *The Bangalore principles of judicial conduct*, United Nations Office on Drugs and Crime, Vienna, 2018.

¹²⁷ Više o tome vidi u: Gardner Geyh, *op. cit.*, str. 493-552.

¹²⁸ Vidi više o razlici između pojmova nezavisnosti i nepristranosti pravosuđa u: Kirby, *op. cit.*, str. 16.

¹²⁹ Vidi Presudu Europskog suda za ljudska prava u predmetu Piersack judgment of 1 October 1982, Series A No. 53, para 46.

¹³⁰ Vidi: Presuda Europskog suda za ljudska prava u predmetu De Cubber v. Belgium od 26 listopada 1984., para. 26.

ili strankama.¹³¹ „Neovisnost“, s druge strane, ne označava samo stanje svijesti ili stav u stvarnom obavljanju pravosudnih funkcija, već status ili odnos prema drugima, posebno prema izvršnoj grani vlasti. Neovisnost se bavi pitanjima kao što su kvalifikacije, odabir i obuka pravosudnih dužnosnika, uvjeti službe i mandata, tajnost i imunitet, disciplina, suspenzija i udaljenje.¹³²

Nepristranost je stanje duha i nije moguće stvoriti takvu institucionalnu zaštitu koja može jamčiti da pojedinci sebi neće dopustiti pristranost. No, ipak je moguće pokazati da su proces selekcije i imenovanja sudaca, kao i mehanizam dodjele predmeta takvi da maksimalno doprinose promociji načela nepristranosti na sustavnoj razini.¹³³ Jedna **metoda za uklanjanje mogućnosti za neprimjereno uplitanje** u postupak dodjele predmeta bila bi usvajanje sustava u kojem se predmeti dodjeljuju odabranim sucima nasumično između onih sudaca koji su dostupni i kvalificirani. Učinak je takvog sustava uklanjanje elementa diskrecije iz procesa. Upravo u tom pogledu digitalizacija pravosuđa može osigurati institucionalne mehanizme u kojima je utjecaj ljudskog faktora na dodjelu predmeta skoro u potpunosti eliminiran. U digitaliziranom pravosuđu moguće je koristiti algoritam za dodjelu predmeta sukladno definiranim pravilima za automatsku nasumičnu dodjelu predmeta. **Dodjeljivanje predmeta** u rad sucima i državnim odvjetnicima treba slijediti objektivne i unaprijed definirane kriterije. Automatski način dodjeljivanja predmeta trebao bi osigurati pravičan ishod dodjele predmeta koji nije moguće predvidjeti.¹³⁴

U Hrvatskoj je u upotrebi informacijski sustav eSpis. Nakon što u sustavu eSpis budu upisani osnovni podaci o spisu, dodjela novih predmeta u rad obavlja se primjenom algoritma za dodjelu predmeta. Predsjednik suda može samo iznimno, pisanom obrazloženom naredbom, odrediti ponovljenu automatsku dodjelu predmeta.¹³⁵ Primjera radi, to može učiniti u slučaju izuzeća i druge opravdane spriječenosti suca.¹³⁶ Pravila za uključivanje i isključivanje sudaca iz nasumične dodjele moraju biti jasno definirana tako da onemoguće diskrecijsko postupanje predsjednika suda.

8. ZAKLJUČAK

Korištenje modernih tehnologija u pravosuđu postala je neminovnost današnjeg doba. Prednosti digitalizacije pravosuđa, a posebice mogućnosti elektronske

¹³¹ Vidi: Marochini Zrinski, M.; Kvaternik, A., *Preservation of the Authority and Impartiality of the Judiciary as a Permissible Restriction of the Right to Freedom of Expression – Croatian and Convention Perspective*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu 58, br. 4, 2021., str. 1058.

¹³² Kirby, M., *Judicial Recusal: Differentiating Judicial Impartiality and Judicial Independence*, *British Journal of American Legal Studies*, sv. 4, Special Issue, 2015., str. 13.

¹³³ Malleon, *op. cit.*, str. 63.

¹³⁴ Bodul, *op. cit.*, str. 1.

¹³⁵ Vidi: Članak 39. Pravilnika o radu u sustavu eSpisu, NN 35/2015.

¹³⁶ Vidi: *Ibid.*, članak 40.

komunikacije sa sudovima pokazale su se u vrijeme pandemije kada je to bio najsigurniji način komuniciranja sa sudovima.¹³⁷ Međutim, postoje i neki izazovi koje treba uzeti u obzir, a odnose se na sigurnost podataka i vjerodostojnost dokumenata, digitalnu nejednakost, ovisnost o tehnologiji te na smanjivanje ljudskog kontakta. Da bi se osigurala uspješna digitalizacija upravnosudskog postupka, važno je postupiti pažljivo i uzeti u obzir sve prednosti i izazove. To može uključivati pravilno osmišljavanje sigurnosnih protokola, pružanje tehničke podrške strankama koje su manje vješte u korištenju tehnologije i očuvanje ravnoteže između digitalizacije i očuvanja pravičnosti postupka.

Unatoč spomenutim izazovima, digitalizacija pravosuđa neminovnost je koja postaje sve važnije sredstvo zaštite prava na pravično suđenje.¹³⁸ Digitalizacija omogućava brži pristup dokumentima, informacijama i presudama. Doprinosi ubrzanju postupaka, osigurava pouzdanije i kvalitetnije statističko praćenje rada sudova. Navedeno predstavlja ključan alat za upravljanje sudovima te osiguravanje efikasnosti pravosudnog sudstava. Digitalizacija povećava transparentnost pravosuđa, omogućuje online praćenje statusa predmeta te smanjuje mogućnost nepravilnosti ili manipulacija. Digitalizacija omogućava strankama da sudjeluju u postupku bez fizičkog prisustva na sudu. To je posebno važno kada su stranke geografski udaljene ili kada su otežane mogućnosti putovanja (npr. nepokretne osobe). Digitalizacija smanjuje troškove za stranke i sudove. Možemo zaključiti da digitalizacija pravosuđa doprinosi jačanju svih sastavnica prava na pošteno suđenje, kao što su pravičnost suđenja, pravo na nepristrani sud, pravo na javnu raspravu i suđenje u razumnom roku.¹³⁹

U odnosu na upravno sudovanje, digitalizacija pravosuđa ima i neke dodatne aspekte o kojima valja voditi računa. Kod ostvarivanja prava i interesa u upravnim stvarima, na upravni i sudski postupak uvijek treba gledati kao na jednu jedinstvenu cjelinu. Navedeno se posebice odnosi na poštovanje prava na suđenje u razumnom roku. Kako bi se osiguralo pouzdane i kvalitetne podatke o načinu rješavanja upravnih predmeta, u statističko praćenje rada upravnih sudova potrebno je uključiti i podatke o trajanju upravnog postupka koji je prethodio upravnom sporu. Također, kada se predmet višekratno vraća na upravni sud u istoj upravnoj stvari, važno je osigurati poveznicu novog upravnog spora s onim koji je ranije vođen. Ovakvim unapređenjem statističkog praćenja pravovremeno bi se mogli izdvojiti predmeti u kojima prijeti opasnost od nastupanja povrede prava na suđenje u razumnom roku. Kako bi digitalizacija dala doprinos povećanju učinkovitosti upravnog sudovanja odnosno ubrzanju sudskih postupaka, potrebno je u sustav elektroničke komunikacije sa sudovima uključiti sva tijela državne i lokalne uprave i samouprave.

¹³⁷ Maganić, A., *Utjecaj epidemije bolesti COVID-19 na sudske postupke*, Informator 6622, 2020., str. 1-3.

¹³⁸ Vidi: Požgaj, Ž.; Boban, M.; Sertić, H., *Preconditions for Successful E-Justice Software Development Projects*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu 40, br. 3-4, 2003., str. 433-442.

¹³⁹ Maika, *op. cit.*, str. 253. Reiling i Contini ističu kako digitalno sudsko okruženje može utjecati na temeljne vrijednosti poput poštenog suđenja, nepristranosti i nezavisnosti suda. Vidi: Reiling, D.; Contini, F., *E-Justice Platforms: Challenges for Judicial Governance*, International Journal for Court Administration 13, br. 1, 2022., str. 2.

LITERATURA

Knjige i članci

1. Aras Kramar, S., *Elektronifikacija parničnog postupka nakon Novele ZPP-a iz 2019. godine*, Pravo i porezi, br. 9, 2020., str. 49-50.
2. Aras Kramar, S., *Novine u elektroničkoj komunikaciji u parničnom postupku*, Pravo i porezi, br. 9, 2022., str. 30-33.
3. Aras Kramar, S., *Novine u parničnom prvostupanjskom postupku iz 2022. godine*, Pravo i porezi, broj. 10/2022, str. 43-53.
4. Aras Kramar, S., *Novi Pravilnik o elektroničkoj komunikaciji*, Pravo i porezi, br. 2, 2022., str. 62-67.
5. Ashley, K. D., *Artificial Intelligence and Legal Analytics: New Tools for Law Practice in the Digital Age*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017.
6. Bass, J.; Bogart, W. A. and Zemans, F. H., eds. *Access to Justice for a New Century- The Way Forward*, Toronto: Law Society of Upper Canada, 2005.
7. Bodul, D., *Još o digitalizaciji građanskog pravosuđenja: upravljanje i rad na sudskim predmetima*, Informator 6666, 2021.
8. Bodul, D.; Nakić, J., *Postojeće mogućnosti digitalizacije građanskog pravosuđenja – adekvatan odgovor u vrijeme krize?*, Informator 6625, 2020.
9. Bodul, D.; Grbić, S.; Bartulović, Ž., *Pravo na pošteno suđenje i E-pravosuđe: sistemska greška ili korak naprijed u zaštiti prava?*, Harmonius: Journal of Legal and Social Studies in South East Europe 2021, 2021., str. 15-35.
10. Britvić Vetma, B., *Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava (članak 6) i Zakon o upravnim sporovima*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 49 (2), 2012., str. 395-410.
11. Britvić Vetma, B.; Pičuljan, N., *Pravo uređenje i glavna obilježja upravnog postupka u Republici Hrvatskoj*, Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku, 3-4, 2016., 37-51.
12. Burić, Z.; Ivičević-Karas, E., *Nejavnost istrage, prava otkrivenika i sloboda medija*. Informator 6775, 2023., str. 1-4.
13. Cvrčić Drljević, R., *Suci i odvjetnici – odgovornost za stanje u pravosuđu*, Pravo i porezi – 10. 2007., str. 94-96.
14. Costas, C. F., *Access to File: Right(s) of the Defence or Defence of the Right(s)?*, Cluj Tax Forum Journal, 2018., no. 5., 2018., str. 17-23.
15. Čuveljak, J., *Novela Zakona o parničnom postupku*, Informator 6747, 2022., str. 11-15.
16. Donoghue, J., *The Rise of Digital Justice: Courtroom Technology, Public Participation and Access to Justice*, Modern Law Review 80, br. 6., 2017., str. 995-1025.
17. Đanić Čeko, A., *Razvoj pravne zaštite građana putem žalbe u upravnom sporu u Hrvatskoj*, Croatian and Comparative Public Administration 21, br. 3., 2021., str. 489-528.

18. Đanić Čeko, A.; Guštin, M., *Digitalizacija hrvatske javne uprave s posebnim osvrtom na sustav socijalne skrbi*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu 59, br. 4, 2022., str. 793-822.
19. Đerđa, D., *Neka rješenja novog uređenja upravnog spora u Hrvatskoj*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 47. 1/2010., str. 65-92.
20. Đerđa D.; Šamanić P., *Recentna stajališta suda Europske unije o zakonskom propisivanju rokova za rješavanje upravnih sporova*, Hrvatska pravna revija, 2020., str. 38-44.
21. Đerđa, D., *Upravni spor u Hrvatskoj: sadašnje stanje i pravci reforme*, Zbornik pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 29 (1), 2008., str. 1-38.
22. Đerđa, D.; Pičuljan, Z., *Nastanak i temelji instituta novog Zakona o upravnim sporovima, Europeizacija upravnog sudovanja u Hrvatskoj*, Institut za javnu upravu, Zagreb 2014., str. 93-120.
23. Đerđa, D., *Izvršenje upravnosudskih odluka u Hrvatskom i usprednom pravu*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu 52, br. 1, 2015., str. 131-158.
24. Fredriksen, H.; Strandberg, M., *Is E-Justice Reform of Norwegian Civil Procedure Finally Happening?*, Oslo Law Review 3, no. 2., 2016., str. 72-88.
25. Francioni, F., ed., *Access to Justice as a Human Right*, Oxford, Oxford University Press, 2007.
26. Garašić, J., *O upravnom sporu pred Upravnim sudom Republike Hrvatske u svjetlu čl. 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Supplement, 1998., str. 967-1004.
27. Gardner Geyh, Ch., *The Dimensions of Judicial Impartiality*, Florida Law Review 65, br. 2, 2013., 493-552.
28. Goranić, I. (2000.), *Suđenje u „razumnom roku“ – jedan od uvjeta za pravično suđenje (članak 6. st. 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Vladavina prava, 6., 47-62.*
29. Hosaneeva, Z., *A Case for Persons with Disabilities: Using Digital Courts to Promote the Right to Access to Justice and the Rule of Law*, Pretoria Student Law Review 16 (2022.), str. 47-72.
30. Jažić, I., *Utjecaj europskih standarda na upravni spor u Republici Hrvatskoj*, magistarski rad, 2022., str. 1-35.
31. Kirby, M., *Judicial Recusal: Differentiating Judicial Impartiality and Judicial Independence*, British Journal of American Legal Studies 4, Special Issue, 2015., str. 1-18.
32. Kirsienė, J.; Amilevicius, D.; Stankeviciute, D., *Digital Transformation of Legal Services and Access to Justice: Challenges and Possibilities*, Baltic Journal of Law and Politics 15, br. 1, 2022., str. 141-172.
33. Jurić-Knežević, D., *Objektivni upravni spor – pregled na praksu Visokog uspravnog suda*, Pravo i porezi, br. 11, 2016., str. 45-48.
34. Jurić-Knežević, D., *Obveznost i izvršenje upravno sudskih presuda*, Pravo i porezi, br. 9, 2019., str. 16.

35. Loje, G., *Upravno sudovanje i upravni spor*, Pravo i porezi, br. 11/16., 2016., str. 58-60.
36. Losinger, J., *Electronic Access to Court Records: Shifting the Privacy Burden Away from Witnesses and Victims*, University of Baltimore Law Review 36, br. 3, 2007., str. 426.
37. Lupo, G.; Bailey, J., *Designing and Implementing e-Justice Systems: Some Lessons Learned from EU and Canadian Examples*, 2014., str. 353-387.
38. Ljubanović, B.; Britvić Vetma, B., *Sustav eSpis u funkciji efikasnog djelovanja upravnih i sudskih tijela*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol 41, br. 1, str. 317.
39. Medvedović, D., *Razvoj upravnog sudovanja u Hrvatskoj*, u: Korpić, I., *Europeizacija upravnog sudovanja u Hrvatskoj*, Institut za javnu upravu, Zagreb 2014., str. 90-91.
40. Maganić, A., *Utjecaj epidemije bolesti COVID-19 na sudske postupke*, Informator 6622, 2020., str. 1-4.
41. Maika, M., *The Implementation of E-Justice within the Framework of the Right to a Fair Trial in Ukraine: Problems and Prospects*, Access to Justice in Eastern Europe 2022, br. 3, 2022., str. 249-262.
42. Malleson, K., *Safeguarding Judicial Impartiality*, Legal Studies 22, br. 1, 2002., str. 53-70.
43. Marochini Zrinski, M.; Kvaternik, A., *Preservation of the Authority and Impartiality of the Judiciary as a Permissible Restriction of the Right to Freedom of Expression – Croatian and Convention Perspective*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu 58, br. 4, 2021., str. 1055-1078.
44. Noonan Jr., J. T., *Judicial Impartiality and the Judiciary Act of 1789*, Nova Law Review 14, br. 1, 1989., str. 123-142.
45. Ofak, L.; Šikić, M., *Pravo na uvid u spis u upravnim stvarima*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 40, br. 1, 2019., str. 423-443.
46. Omejec, J.; Banić, S., *Diferencijacija propisa i općih akata u budućoj praksi Ustavnog suda i Upravnog suda u povodu Zakona o upravnim sporovima (2010.)*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu 49, br. 2, 2012., str. 309-324.
47. Omejec, J., „Razumni rok“ u interpretaciji Ustavnog suda Republike Hrvatske, *Ustavni sud u zaštiti ljudskih prava – interpretativna uloga Ustavnog suda*, Jadranko Crnić i Nikola Filipović (ur.), Organizator, Zagreb 2000., str. 132.
48. Otočan, S., *Načelo učinkovitosti upravnog spora u svjetlu konvencijskog prava na suđenje u razumnom roku*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 57 (1), 2020., str. 179-193.
49. Požgaj, Ž.; Boban, M.; Sertić, H., *Preconditions for Successful E-Justice Software Development Projects*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu 40, br. 3-4, 2003., str. 433-442.
50. Radolović, A., *Zaštita prava na suđenje u razumnom roku – realna mogućnost, (pre) skupa avantura ili utopija?*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, br. 1, 2008., str. 277-317.

51. Reiling, D.; Contini, F., *E-Justice Platforms: Challenges for Judicial Governance*, International Journal for Court Administration 13, br. 1, 2022., str. 1-19.
52. Schmitz, A. J., *Expanding Access to Remedies through E-Court Initiatives*, Buffalo Law Review 67, no. 1, 2019., str. 89-164.
53. Schwartz Maor, T., *Reconciling Privacy and Right to Information in Electronic Access to Court Records*, King's Student Law Review 7, no. 2, 2016., str. 97.
54. Staničić, F.; Jurić, M., *Pravni okvir za implementaciju informacijsko-komunikacijskih tehnologija u Hrvatsko upravno postupovno pravo*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, br. 65, 2015., str. 639.
55. Spyropoulos, F.; Androulaki, E., *Aspects of Artificial Intelligence on E-Justice and Personal Data Limitations*, Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues 26, br. 3, 2023., str. 1-8.
56. Šikić, M., *Pitanja uređenja i primjene pravne zaštite od šutnje uprave u Republici Hrvatskoj*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci 29, br. 1, 2008., str. 491-522.
57. Vitez, N.; Štaba, R., *Nedorečenosti pojedinih novih odredaba parničnog postupka*, Informator: 6748, str. 11-16.
58. Vojković, L., *Dostava u parničnom postupku*, Informator, br. 6776, 2023., str. 3.
59. Yeo, V., *Access to Court Records: The Secret to Open Justice*, Singapore Journal of Legal Studies 2011, no. 2, 2011., str. 510-532.

Pravni propisi

1. Direktiva 95/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 24. listopada 1995. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom protoku takvih podataka, Službeni list Europskih zajednica br. L 281/31.
2. Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, sastavljeno u Rimu, 1950., NN-MU broj 18/97.
3. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, 1966.
4. Opća deklaracija o pravima čovjeka, NN-MU 12/2009.
5. Povelja Europske unije o temeljnim pravima, Službeni list Europske unije, C 202/389, 2016.
6. Pravilnika o radu u sustavu eSpisu, NN 35/2015.
7. Pravilnik o elektroničkoj komunikaciji, NN br. 139/2021, NN 27/2023.
8. Sudski poslovnik, NN br. 37/14, 49/14, 08/15, 35/15, 123/15, 45/16, 29/17, 33/17, 34/17, 57/17, 101/18, 119/17, 81/19, 128/19, 39/20, 47/20, 138/20, 147/20, 70/21, 99/21, 145/21, 23/22, 12/23, 122/23.
9. The Bangalore principles of judicial conduct, United Nations Office on Drugs and Crime, Vienna, 2018.
10. Uredba o organizacijskim i tehničkim standardima za povezivanje na državnu informacijsku strukturu, NN 60/2017.
11. Ustav RH, NN 85/2010.
12. Zakon o državnoj informacijskoj infrastrukturi, NN 92/2014.

13. Zakon o elektroničkom potpisu, Narodne novine br. 10/2002, 80/2008., 30/2014.
14. Zakon o općem upravnom postupku, NN br. 47/09 i 110/21.
15. Zakon o upravnim sporovima, NN br. 20/10,143/12, 152/14, 94/16, 29/17, 110/21.

Sudska praksa

1. Godišnje izvješće predsjednika Vrhovnog suda o stanju sudbene vlasti za sve godine od 2013. do 2021. na web-adresi: <https://www.vsrh.hr/izvjesca-o-stanju-sudbene-vlasti.aspx>
2. Izvješće Ustavnog suda RH broj: U-X-835/2005 od 24. veljače 2005., NN 30/05.
3. Izvješće Ustavnog suda RH o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku uređenog člancima 63.-70. Zakona o sudovima, od 1. ožujka 2021., NN 21/2021.
4. Odluka i rješenje Ustavnog suda RH broj: U-III A-4885/2005 od 20. lipnja 2007.
5. Odluka Ustavnog suda RH broj: U-III A-2210/2022 od 14. srpnja 2022.
6. Odluka Ustavnog suda RH broj: U-III A-5285/2020 od 13. travnja 2022.
7. Odluka Ustavnog suda RH broj: U-III A-1058/2018 od 9. travnja 2019.
8. Presuda ESLJP-a u predmetu Apecilla protiv Italije od 10. 11. 2004.
9. Presuda ESLJP-a u predmetu Božić protiv Hrvatske od 29. 6. 2006.
10. Presuda ESLJP-a u predmetu De Cubber protiv Belgije od 26. listopada 1984.
11. Presuda ESLJP-a u predmetu Glavinić i Marković protiv Hrvatske, od 30. 7. 2020.
12. Presuda ESLJP-a u predmetu Halka i dr. protiv Poljske od 2. 7. 2002.
13. Presuda ESLJP-a u predmetu Kirinčić i drugi protiv Hrvatske, od 30. 7. 2020.
14. Presuda ESLJP-a u predmetu Kubiszyn protiv Poljske od 30. 1. 2003.
15. Presuda ESLJP-a u predmetu Kudla protiv Poljske od 26. 10. 2000.
16. Presuda ESLJP-a u predmetu Mihaela Novak protiv Hrvatske, od 14. 6. 2016.
17. Presuda ESLJP-a u predmetu Mirjana Marić protiv Hrvatske od 30. 7. 2020.
18. Presuda ESLJP-a u predmetu Obermeier protiv Austrije od 28. 6. 1990.
19. Presuda ESLJP-a u predmetu Piersack od 1. listopada 1982.
20. Presuda ESLJP-a u predmetu Počuča protiv Hrvatske od 29. 9. 2006.
21. Presuda ESLJP-a u predmetu Smoje protiv Hrvatske od 11. 1. 2007.
22. Presuda ESLJP-a u predmetu Stogmuller protiv Austrije od 10. 11. 1969.
23. Presuda ESLJP-a u predmetu Štokalo i ostali protiv Hrvatske, 16. 10. 2008.
24. Presuda Upravnog suda u Zagrebu, broj: UsI-656/20-5 od 27. listopada 2021.
25. Presuda Visokog upravnog suda, broj: Usž-532/22-3 od 15. prosinca 2022.
26. Rješenje DUHIRH, Klasa: UP/1-112-02/15-01/16, Ur. broj:537-05-01-15-01 od 13. studenog 2015.

DIGITALISATION OF ADMINISTRATIVE COURT PROCEEDINGS AS A MEANS OF SAFEGUARDING THE RIGHT TO A FAIR TRIAL

Modern technologies are increasingly present in various aspects of social life including even administrative proceedings. The aim of this paper is to determine how the digitalization of administrative proceedings affects the observance of the right to a fair trial. The various stages of the development of administrative litigation in the Republic of Croatia are firstly considered. Then, specifics of administrative dispute in relation to other court proceedings are analysed. An analysis is given of the Croatian legal framework that regulates electronic communication in administrative courts. Also analyzed is the impact of digitalization on certain elements of the right to a fair trial, such as the right to a trial within a reasonable timeframe, the right to access court records and the right to an impartial court. As a result, it is concluded that the digitalization of the judiciary has an impact on practically all elements of the right to a fair trial. One hopes that this paper will contribute to a better understanding of the importance of digitalization of the judiciary, and also to the improvement of legal solutions.

Key words: *the Right to a Fair Trial, Trial within a Reasonable Timeframe, Administrative Law, e-Communication, Impartial Judiciary, on-line Access to Court Records.*